

UNIwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
Wydział Prawa Kanonicznego

Ks. Dariusz Dąbrowski COr

Nr albumu 56531

**KONSTYTUCJE KONGREGACJI ORATORIUM ŚW. FILIPA NERI
NA TLE NORM KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO
O INSTYTUTACH ŻYCIA KONSEKROWANEGO
I STOWARZYSZENIACH ŻYCIA APOSTOLSKIEGO**

Praca magisterska

napisana pod kierunkiem

ks. prof. dra hab. Janusza Gręźlikowskiego

WARSZAWA 2008

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW	4
BIBLIOGRAFIA	5
I. Źródła.....	5
II. Literatura	7
III. Artykuły	8
IV. Słowniki i encyklopedie	9
WSTĘP	10
ROZDZIAŁ 1	
CHARAKTERYSTYKA STOWARZYSZEŃ ŻYCIA APOSTOLSKIEGO W KODEKSIE PRAWA KANONICZNEGO z 1983 r.	12
1.1. Odnowa i przystosowanie życia zakonnego po Soborze Watykańskim II.....	13
1.2. Normy wspólne dla Instytutów życia konsekrowanego i Stowarzyszeń życia apostolskiego	19
1.3. Stowarzyszenia życia apostolskiego	22
ROZDZIAŁ 2	
RYS HISTORYCZNY POWSTANIA KONSTYTUCJI KONGREGACJI ORATORIUM ŚW. FILIPA NERI	34
2.1. <i>Instituta Congregationis Oratorii</i> z 1612 r.	34
2.2. <i>Constitutiones et Statuta Generalia</i> z 1943 r.	41
2.3 <i>Constitutiones seu Instituta</i> z 1969 r.	46
2.4. <i>Constitutiones et Statuta Generalia</i> z 1989 r.	51

ROZDZIAŁ 3

ZASTOSOWANIE NORM KODEKSOWYCH W KONSTYTUCJACH

KONGREGACJI ORATORIUM Z 1989 R..... 55

3. 1 *Dziedzictwo* Kongregacji Oratorium w Konstytucjach 56

3. 2. Normy fundamentalne w Konstytucjach Kongregacji Oratorium..... 65

ZAKOŃCZENIE 74

WYKAZ SKRÓTÓW

- AFG - Archiwum Filipinów w Gostyniu
- b.m.w. - bez miejsca wydania
- can. - canon CIC z 1917 r.
- ChD - Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus*
- CNChA - Instrukcja Kongregacji ds. Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego *Życie braterskie we wspólnocie 'Congregavit nos in unum Christi Amor'*
- EE - Instrukcja Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich *Essential elements*
- ES - List apostolski Pawła VI *Ecclesiae Sanctae*
- ET - Adhortacja apostolska Pawła VI *Evangelica Testificatio*
- Inst. 1612 - Instituta Congregationis Oratorii S. Mariae in Vallicella z 1612 r.
- kan. - kanon KPK z 1983 r.
- KK - Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*
- KO 1943 - Konstytucje Kongregacji Instytutu Oratorium św. Filipa Neriusza z 1943 r.
- KO 1969 - Constitutiones seu Instituta Oratorii S. Philippi Neri z 1969 r.
- KO 1989 - Konstytucje Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri z 1989 r.
- KPK - Kodeks Prawa Kanonicznego
- PC - Dekret o przystosowanej odnowie życia zakonnego *Perfectae caritatis*
- PK - „Prawo Kanoniczne”, Warszawa 1958-
- RD - Adhortacja apostolska Jana Pawła II *Redemptionis donum*
- SG 1943 - Statuty Generalne Kongregacji i Instytutu Oratorium św. Filipa Neriusza z 1943 r.
- SG 1969 - Statuty Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri z 1969 r.
- SG 1989 - Statuty Generalne Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri z 1989 r.
- VC - Adhortacja apostolska Jana Pawła II *Vita consecrata*

BIBLIOGRAFIA

I. Źródła

Codex Iuris Canonici. Pii X Pontificis Maximi iussu digestus. Benedicti Papae XV auctoritatae promulgatus, red. P. Gasparri, Romae 1934.

Codex Iuris Canonici auctoritatis Joannis Pauli PP. II promulgatus, AAS 85(1983), II, s. 1-317; *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez *Konferencję Episkopatu*, Pallottinum 1984.

Collectanea vetustiorum ac fundamentalium documentorum Congregationis Oratorii S. Philippi Nerii, A. Cistellini documenta Collegia et illustravit, Brescia 1982.

Instituta Congregationis Oratorii S. Mariae in Vallicella de Urbe a S. Philippo Nerio Fundatae a Paulo V. per breve *Christifidelfium* (24 feb. 1612) aprobata, Primo typis edita, Romae, Apud Iacobum Mascardum 1630, Superiorum Permissu.

Constitutiones et Statuta Genaralia, Textus, Congregationum Instituti opera, revisus, accurate emendatus Codicique Iuris Canonici accommodatus, a S. Congregatione de Religiosis ex Audientia SS.mi (12 Aprilis 1943) ad experimentum confirmatae, Romae 1962. Tł. polskie: *Konstytucje Kongregacji Instytutu Oratorium św. Filipa Neriusza przez Pawła V w breve Christifidelfium (24 lutego 1612) zatwierdzone i po dokładnym przystosowaniu do Kodeksu Prawa Kanonicznego przez Św. Kongregację dla Zakonów ex Audientia SS.mi (12 kwietnia 1943) dla wypróbowania zatwierdzone. Statuty Generalne Kongregacji i Instytutu Oratorium św. Filipa Neriusza przez Św. Kongregację dla Zakonów ex Audientia SS.mi (12 kwietnia 1943) dla wypróbowania zatwierdzone*, AFG, /b.m.w./.

Constitutiones et Statuta Generalia Confoederationis Oratorii Sancti Philippi Nerii, zatwierdzone przez Stolicę Apostolską Dekretem Kongregacji ds. Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego 21 listopada 1989 r., /b.m.w./ Tł. polskie: *Konstytucje i Statuty Generalne Kongregacji Oratorium św.*

Filipa Neri, Federacja Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri w Polsce, Gostyń – Święta Góra 1992.

Constitutiones seu Instituta Congregationum Oratorii S. Philippi Neri a Congressu Generali Oratoriano anni 1969 approbatae, Ramae 1970. Tł. polskie: *Konstytucje i Statuty Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri*, AFG, /b.m.w./.

Christus Dominus, Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele, w: *Sobór Watykański II*, Konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst polski, Poznań 1968, s. 248 – 251. AAS 58 (1966), s. 673 – 696.

Dekret, Kongregacja Instytutów życia konsekrowanego i Stowarzyszeń życia apostołskiego, (19 lutego 2007), Prot. N. R 27-1/2005, *Oratoriana*, 58 (2004), s. 3.

Dekret, Kongregacja Instytutów życia konsekrowanego i Stowarzyszeń życia apostołskiego, (19 lutego 2007), Prot. N. R 27-1/2006, *Oratoriana*, 58 (2004), s. 4 - 8.

Lumen gentium, Konstytucja dogmatyczna o Kościele, w: *Sobór Watykański II*, Konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst polski, Poznań 1968, s. 264-275. AAS 57 (1965), s. 44 i 47-53.

Perfectae caritatis, Dekret o przystosowanej odnowie życia zakonnego, w: *Sobór Watykański II*, Konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst polski, Poznań 1968, s. 264-275. AAS 58 (1966), s. 702 – 712.

Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła od Vaticanum II do Vita consecrata, zebrał, opracował, wstępami opatrzył i indeksy sporządził ks. Bernard Hylla CR, Kraków 1998:

- *‘Congregavit nos in unum Christi Amor’*, Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń życia Apostolskiego, Instrukcja: *Życie braterskie we wspólnocie*, s. 385 – 434.
- *Essential elements*, Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich, Instrukcja: Istotne elementy nauczania Kościoła na temat życia konsekrowanego w zastosowaniu do instytutów oddających się pracy apostołskiej, s. 225 – 251.
- *Ecclesiae Sanctae*, Paweł VI, Motu proprio: normy i przepisy wykonawcze do dekretów Soboru Watykańskiego II, s. 51 – 59.
- *Evangelica Testificatio*, Paweł VI, Adhortacja apostołska na temat odnowy życia zakonnego według nauki Soboru Watykańskiego II, s. 109 – 128.
- *Redemptionis donum*, Jan Paweł II, Adhortacja apostołska o konsekracji zakonnej w świetle tajemnicy Odkupienia, s. 253 – 275.
- *Vita consecrata*, Jan Paweł II, Posynodalna adhortacja apostołska o życiu konsekrowanym i jego misji w Kościele i w świecie, s. 455 – 551.

II. Literatura

Bar J. R., *Poradnik kanonicznego prawa zakonnego*, Warszawa 1986.

Bar J. R., *Prawo zakonne po Soborze Watykańskim II*, wyd. III rozszerzone, Warszawa 1977.

Chrapkowski A., Krzywda J., Wroceński J., Zubert B.W, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, Tom II/2, pod red. J. Krukowskiego, Poznań – Pallottinum 2006.

Dratek W., *Wizytacje Kongregacji Oratorium Świętego Filipa Neri w Polsce*, ATK, Warszawa 1992.

- Gambari E., *Życie zakonne po Soborze Watykańskim II*, przeł. i oprac. J.E. Bielecki, Kraków 1998.
- Gogola J.W., *Zasady wierności charyzmatowi Założyciela*, Kraków 2000.
- Gregorczyk S., *Prepozyt – przełożony Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri w prawie własnym Stowarzyszenia*, ATK, Warszawa 1996
- Kumor B., *Historia Kościoła*, Tom V, Lublin 2004.
- Finotti G., *Charyzmat Kongregacji Oratorium św. Filipa*, tł. M. Stebart, Tarnów 1993.
- Nedley J.A., *List*, Rzym, kwiecień 1968 r., AFG.
- Szewczul B., *Troska Kościoła o zachowanie 'patrimonium' przez instytucje życia konsekrowanego na podstawie dokumentów kościelnych z lat 1917 – 1996*, Warszawa 2002.
- Schaefer T., *De religiosis ad normam Codicis Iuris Canonici*, Roma 1947⁴
- Tercic H., *Filip Neri – Miłość zwycięża wszelkie lęki*, tł. M. Stebart, Gostyń 2007.
- Türks P., *Filip Neri czyli ogień radości*, tł. M. Stebart, Poznań 1993.
- Zubert B. W., *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 r. Księga II. Lud Boży, Część III. Instytucje życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego*, Lublin 1990.

III. Artykuły

- Cerrato E.A., *Konfederacja Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri*, tł. M. Stebart, *Oratoriana*, 47 (2004), s. 73 – 111.
- Cerrato E.A., *Kongregacja Oratorium*, tł. M. Stebart, *Oratoriana*, 47 (2004), s. 22 – 72.
- De Gioia M., *Czy znasz Kongregację Oratorium św. Filipa Neri?*, tł. P. Jaworski, *Oratoriana*, 40 (2000), s. 33 – 46.
- Jaromin H., *Zarys historii Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri w Polsce (1668 – 1968)*, w: *Nasza Przeszłość* pod. red. A. Schletza, T. XXXII, Kraków 1970, s. 5 – 143.

Kałowski J., *Przystosowanie konstytucji zakonnych do zarządzeń soborowych i posoborowych*, PK 23 (1980) nr 3 – 4, s. 87 – 97.

Kałowski J., *Konstytucje i inne zbiory prawne instytutów życia konsekrowanego według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, PK 29 (1986) nr 1 – 2, s. 149 – 184.

Kałowski J., *Konstytucje jako zabezpieczenie celu i zadań Instytutów życia konsekrowanego*, PK 36 (1993) nr 3 – 4, s. 5 – 20.

Konfederacja Oratorium św. Filipa Neri, Deputacja Permanentna, Międzynarodowy Dom Pawła VI, Rzym, 3- 5 września 2007 roku, Oratoriana, 59 (2007), s. 13 - 15.

Projekt propozycji zmiany Konstytucji i Statutów Generalnych, *Oratoriana*, 52 (2005), s. 25 – 50.

IV. Słowniki i encyklopedie

Encyklopedia chrześcijaństwa, pod. red. H. Witczyka, Kielce 2000.

Słownik kościelny łacińsko – polski, spolszczył, ułożył i uzupełnił A. Jougan, wyd. II, Michalineum 1948.

Słownik łacińsko – polski do użytku szkół średnich, oprac. pokierownictwem B. Kruczkiewicza, wyd. II, Lwów – Warszawa 1925.

Słownik prawa kanonicznego, Sitarz M., Warszawa 2004.

WSTĘP

Kościół zawsze otaczał swoją wieloraką troską życie konsekrowane, które przynależy do jego życia i świętości. Ta troska wyraża się także w dziedzinie prawa kościelnego, gdzie kompetentna władza kościelna interpretuje, reguluje i ustanawia formy życia poświęconego Bogu. Jednocześnie nieustannie zabiega o to, aby następował rozwój tych instytucji poprzez wierność duchowi swych założycieli, do którego ciągle trzeba powracać, przystosowując życie konsekrowane do zmiennych warunków czasu.

Celem niniejszej pracy jest ukazanie Konstytucji Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri na tle norm Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. o Instytutach życia konsekrowanego i Stowarzyszeniach życia apostołowskiego. Przedmiotem pracy będzie historia kształtowania się Konstytucji filipińskich oraz ich akomodacja do wymogów odnowy i przystosowania zaleconego przez Sobór Watykański II i Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r.

Autor pracy stawia sobie jako zadanie próbę odpowiedzi na pytanie, czy obecnie obowiązujące Konstytucje Kongregacji Oratorium spełniają warunki określone w Kodeksie Prawa Kanonicznego odnośnie Instytutów życia konsekrowanego i Stowarzyszeń życia Apostołowskiego?

Obecnie w języku polskim aspekt prawny Kongregacji Oratorium podejmują dwie prace: S. Gregorczyka¹ o roli przełożonego w Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri oraz W. Dratka² omawiająca wizytacje Kongregacji Oratorium w Polsce. Brak ogólnego opracowania Konstytucji filipińskich na tle obecnie obowiązującego prawa kościelnego oraz praktyczna potrzeba związana ze zbliżającym się Kongresem Konfederacji Oratorium św. Filipa Neri w 2012 r. w Rzymie, który będzie poświęcony ponownej reformie Konstytucji, zdecydowała o podjęciu przez autora niniejszego tematu.

Przy opracowywaniu niniejszej pracy wykorzystano następujące źródła: *Instituta Congregationis Oratorii S. Mariae in Vallicella de Urbe* z 1612 r.,

¹ *Prepozyt – przełożony Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri w prawie własnym Stowarzyszenia*, ATK, Warszawa 1996.

² *Wizytacje Kongregacji Oratorium Świętego Filipa Neri w Polsce*, ATK, Warszawa 1992.

Constitutiones et Statuta Genaralia z 1943r., *Constitutiones seu Instituta Congregationum Oratorii S. Philippi Nerii* z 1969 r., *Constitutiones et Statuta Generalia Confoederationis Oratorii Sancti Philippi Nerii* z 1989 r., *Collectanea vetustiorum ac fundamentalium documentorum Congregationis Oratorii S. Philippi Nerii*, Kodeks Prawa Kanonicznego w polskim przekładzie, zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu w 1984 r. oraz dokumenty *Magisterium Ecclesiae* zebrane w zbiorze poświęconym życiu konsekrowanemu ks. Bernarda Hylly.

Obszerność problematyki zawartej w temacie pracy, domagała się syntetyzacji materiału. Dokonano tego przy zastosowaniu dwóch metod badawczych: historyczno – prawnej i egzegetyczno – dogmatycznej.

Kompozycja pracy obejmuje trzy rozdziały. W pierwszym zostanie ukazana charakterystyka Stowarzyszeń życia apostolskiego, najpierw w dokumentach soborowych i Urzędu Nauczycielskiego Kościoła do 1996 r., a następnie w Kodeksie Prawa Kanonicznego, gdzie przy uwzględnieniu norm wspólnych z Instytutami życia konsekrowanego, zostaną poddane analizie kanony dotyczące Stowarzyszeń.

W rozdziale drugim zostanie ukazany rys historyczny powstania Kongregacji Oratorium i tworzenia się praw tego Instytutu.

Ostatni rozdział będzie poświęcony zastosowaniu norm kodeksowych w obecnie obowiązujących Konstytucjach Kongregacji Oratorium ze szczególnym uwzględnieniem nakazanej przez Prawodawcę troski o *patrimonium* Instytutu w kan. 578 oraz norm fundamentalnych określonych w kan. 587§1 KPK.

ROZDZIAŁ 1

CHARAKTERYSTYKA STOWARZYSZEŃ ŻYCIA APOSTOLSKIEGO

W KODEKSIE PRAWA KANONICZNEGO z 1983 r.

Dekret Soboru Watykańskiego II o przystosowanej odnowie życia zakonnego *Perfectae caritatis*³ na oznaczenie całości różnorodnych form życia zakonnego w Kościele używa nazwy: życie konsekrowane⁴. Opublikowany 25 stycznia a obowiązujący od 27 listopada 1983 r. odnowiony Kodeks Prawa Kanonicznego⁵, zgodnie z soborową teologią stosuje następujący układ prawa zakonnego: w księdze II dotyczącej Ludu Bożego, część III poświęcona jest instytutom życia konsekrowanego i stowarzyszeniom życia apostolskiego. Sekcja I dotyczy instytutów życia konsekrowanego i instytutów świeckich a sekcja II tylko stowarzyszeń życia apostolskiego⁶. W skład instytutów życia konsekrowanego wchodzi dawne instytuty zakonne oraz instytuty świeckie, którym prawną formę nadaje Pius XII w Konstytucji *Provida Mater Ecclesia* z 2.02.1947 r. W instytutach tych osoby, które przez śluby albo inne więzy święte, naturą swą do ślubów podobne, zobowiązują się do praktykowania trzech rad ewangelicznych⁷. Obecny kodeks zrównuje ze sobą wszystkie instytuty zakonne, traktując je jednakowo, pozwalając na zachowanie różnic tylko we własnym prawodawstwie instytutów⁸. Do tak rozumianych instytutów dochodzą zgodnie z kan. 731 § 1 stowarzyszenia życia apostolskiego, które *nie należą sensu stricto do instytutów życia konsekrowanego, ale znajdują swoje miejsce w tejże rodzinie instytutów*⁹. Tak więc od wprowadzenia KPK z 1983 r. używane wcześniej pojęcie: *stan zakonny* został

³ Dekret o przystosowanej odnowie życia zakonnego *Perfectae caritatis*, w: Sobór Watykański II, Konstytucje, dekry, deklaracje. Tekst polski, Poznań 1968, s. 264-275. AAS 58 (1966), s. 702 – 712.

⁴ PC 1; Por. A.Chrapkowski, J. Krzywda, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, Tom II/2, pod red. J. Krukowskiego, Poznań – Pallottinum 2006, s. 7.

⁵ *Codex Iuris Canonici auctoritatis Joannis Pauli PP. II promulgatus*, AAS 85(1983), II, s. 1-317; *Kodeks Prawa Kanonicznego, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu*, Pallottinum 1984.

⁶ Por. E. Gambari, *Życie zakonne po Soborze Watykańskim II*, przeł. i oprac. J.E. Bielecki, Kraków 1998, s. 78.

⁷ Por. A. Chrapkowski, J. Krzywda, *Komentarz ...*, dz. cyt., s. 8.

⁸ Por. E. Gambari, *Życie zakonne...*, dz. cyt., s. 73.

⁹ A. Chrapkowski, J. Krzywda, *Komentarz ...*, dz. cyt., s. 8.

zastąpiony *stanem osób konsekrowanych*¹⁰, obejmując tym określeniem członków instytutów zakonnych, instytutów świeckich i stowarzyszeń życia apostołskiego.

1.1. Odnowa i przystosowanie życia zakonnego po Soborze Watykańskim II

Celem niniejszego podrozdziału jest chronologiczne prześledzenie wybranych dokumentów Magisterium Kościoła, wydanych od Soboru Watykańskiego II, mających wpływ na odnowienie prawa zakonnego, w tym także Konstytucji Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri.

Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*¹¹ w dwóch rozdziałach wspomina o stanie życia konsekrowanego. W rozdziale V w kontekście powszechnego powołania do świętości czytamy o licznych wiernych, którzy *prywatnie, bądź w zatwierdzonych przez Kościół warunkach czy stanie, daje w świecie i dawać powinno wspaniałe świadectwo i przykład tej właśnie świętości*¹². Natomiast rozdział VI w całości jest poświęcony stanowi zakonnemu, wyjaśniając go w ten sposób, że *nie jest stanem pośrednim pomiędzy stanem duchownym i świeckim, lecz z jednego i drugiego Bóg powołuje niektórych chrześcijan, aby w życiu Kościoła korzystali ze szczególnego daru i byli, każdy na swój sposób, pomocni w zbawczym jego posłannictwie*¹³.

Sobór pochwała wielką różnorodność rodzin zakonnych w Kościele, które *dają swym członkom pomoc polegającą na umocnieniu ich w danym sposobie życia, na wypróbowanej nauce prowadzącej do osiągnięcia doskonałości, na wspólnocie braterskiej w służbie Chrystusowi i na umocnionej przez postuszeństwo wolności, tak iż mogą oni bezpiecznie wypełniać swe śluby zakonne i zachowywać je wiernie oraz czynić radośnie postępy na drodze miłości*¹⁴.

W Dekrecie Soboru Watykańskiego II o przystosowanej odnowie życia zakonnego *Perfectae caritatis* znajdują się istotne treści wskazujące drogę odnowy życia zakonnego. Najogólniej można je sprowadzić do trzech: *usunąć rzeczy*

¹⁰ Por. M. Sitarz, *Słownik prawa kanonicznego*, Warszawa 2004, s. 166.

¹¹ Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, w: Sobór Watykański II, dz. cyt., s. 105 – 166. AAS 57 (1965), s. 44 i 47 – 53.

¹² KK 39.

¹³ KK 43.

¹⁴ KK 43.

przestarzałe, przebadać sposób rządzenia w instytucjach, wciągając do współpracy wszystkich członków¹⁵.

Kwestią fundamentalną jest zrozumienie idei odnowy, która obejmuje zarówno ustawiczne powracanie do źródeł wszelkiego życia chrześcijańskiego i do pierwotnego ducha ożywiającego instytucje, jak też ich dostosowanie do zmieniających się warunków epoki¹⁶.

Na drodze odnowy instytucji nie może zabraknąć głębi duchowej rodzącej się z pielęgnowania ducha modlitwy, opartej na autentycznych źródłach duchowości chrześcijańskiej, czytania i rozważania Pisma świętego oraz troski o piękno sprawowanej liturgii, szczególnie eucharystycznej¹⁷. Zasadniczym elementem życia instytucji jest troska o życie wspólne, do którego zachęca dekret soborowy, aby na wzór wspólnoty pierwszych chrześcijan (por. Dz 4,32) było podtrzymywane nauką ewangeliczną, świętą liturgią, szczególnie Eucharystią oraz pielęgnowaniem modlitwy i wspólnoty ducha¹⁸. Znajdujemy także w tym dokumencie możliwość przyjmowania przez instytucje *duchownych i laików na równych warunkach, z równymi prawami i obowiązkami, wyjąwszy te, które wypływają z wyższych święceń*¹⁹. Istotnym wydaje się być także wezwanie Ojców soborowych do ciągłej formacji obejmującej kulturę duchową, naukową i techniczną²⁰.

Wszystkie te zachęty mają prowadzić do autentycznej odnowy życia konsekrowanego w wierności pierwotnym intencjom Założycieli, których utrata stawia pod znakiem zapytania sensowność istnienia takiego zgromadzenia w Kościele²¹.

Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus*²² wskazuje na relacje jakie zachodzą pomiędzy biskupem diecezjalnym a przebywającymi na terenie jego diecezji osobami konsekrowanymi. Relacja ta

¹⁵ J. R. Bar, *Prawo zakonne po Soborze Watykańskim II*, wyd. III rozszerzone, Warszawa 1977, s. 47.

¹⁶ PC 2.

¹⁷ Por. PC 6.

¹⁸ Por. PC 15.

¹⁹ PC 15.

²⁰ PC 18.

²¹ Por. J.W. Gogola, *Zasady wierności charyzmatowi Założyciela*, Kraków 2000, s. 32 – 33.

²² Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus*, w: *Sobór Watykański II*, dz. cyt., s. 248 – 251. AAS 58 (1966), s. 673 – 696.

powinna przedstawiać się jako „usilna i gorliwa współpraca”: *Na wszystkich zakonnikach, do których należy zaliczyć w zakresie poniższych wskazań członków innych instytutów, kierujących się radami ewangelicznymi wedle swego powołania, ciąży obowiązek usilnej i gorliwej współpracy w budowaniu i wzroście całego Mistycznego Ciała Chrystusowego oraz dobra Kościołów partykularnych*²³. W sposób ścisły kapłani zakonni podlegają władzy swoich ordynariuszy miejsca w tym, co dotyczy: *sprawowania kultu Bożego – bez naruszania oczywiście odmienności obrządków – duszpasterstwa, podawania ludowi świętej nauki, religijnego i moralnego wychowania wiernych, zwłaszcza dzieci, katechizacji i liturgicznego urabiania, a także moralnej godności stanu duchownego, jak i różnych dzieł w takim zakresie, w jakim mają one związek ze sprawowaniem świętego apostolatu*²⁴. Dlatego trzeba powiedzieć, że do pewnego stopnia rzeczywiście przynależą do kleru diecezjalnego, skoro mają udział w trosce i w pełnieniu dzieł apostolatu pod władzą świętych pasterzy²⁵. Biskup ma prawo w prawowity sposób wezwać kapłanów zakonnych do pomocy w pracach apostolskich, ale jednocześnie kapłani zakonni chętnie i wiernie odpowiadając na życzenie biskupa mają troszczyć się, aby nie naruszyć charakteru swego instytutu, zgodnie ze swoimi Konstytucjami²⁶.

W niecały rok po Dekrecie *Perfectae caritatis*, papież Paweł VI wydaje list apostolski motu proprio *Ecclesiae Sanctae*²⁷, w którym podaje normy i przepisy wykonawcze do Dekretów Soboru Watykańskiego II. Znajduje się tam dyspozycja, aby w przeciągu dwóch lub trzech lat zebrała się zwyczajna lub nadzwyczajna Kapituła generalna w celu *posuwania naprzód przystosowanej odnowy w poszczególnych Instytutach*²⁸. Odnowa ta miała dotyczyć Konstytucji instytutów, pod warunkiem zachowania celu, natury i właściwego charakteru danego

²³ ChD 33.

²⁴ ChD 35,4.

²⁵ ChD 34.

²⁶ Por. ChD 35,1.

²⁷ Paweł VI, List apostolski Motu proprio, Normy i przepisy wykonawcze do Dekretów Soboru Watykańskiego II *Ecclesiae Sanctae* (6 sierpnia 1966), w: *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła od Vaticanum II do Vita consecrata*, zebrał, opracował, wstępami opatrzył i indeksy sporządził ks. Bernard Hylla CR, Kraków 1998, s. 51 – 59. AAS 58 (1966), s. 775 – 782.

²⁸ ES 3.

instytutu²⁹. Papież zwrócił uwagę, aby w odnowionych Konstytucjach były zjednoczone czynniki duchowe i prawne, unikając skrajności oraz nadać im charakter ogólny poprzez usunięcie rzeczy podlegających zmianom, zależnym od epoki i zwyczajów miejscowych³⁰. Paweł VI miał świadomość, że praca ta *nie jest dziełem raz na zawsze, ale trzeba ją jakimś ciągłym sposobem przeprowadzać*³¹. Zbytni pośpiech, połączony z brakiem zrozumienia idei odnowy życia konsekrowanego doprowadził wiele instytutów do popełnienia błędów związanych z *accomodata renovatio*, związanych ze zbyt śmiałymi eksperymentami na konstytucjach podjętych w entuzjazmie odnowy posoborowej³². Tak powstały odnowione konstytucje, które nie brały pod uwagę ducha założycieli i tradycji.

Na niepokoje, niepewności i niestałości tamtego czasu miała odpowiedzieć adhortacja Pawła VI *Evangelica Testificatio*³³. Papież opisuje w niej różne formy życia zakonnego ukazując w ten sposób duchowe bogactwo Kościoła. Widoczna jest w tej adhortacji także silna zachęta do poszukiwania i odnowienia charyzmatu Założyciela, który stanowi o odrębności i oryginalności każdego instytutu. Wierność wobec ducha Założyciela, polegająca na naśladowaniu przykładu ich świętości i wskazań ewangelicznych, Paweł VI uważa za podstawowy obowiązek członków instytutu³⁴.

Ważną przestrogą przed zbytnim pokładaniem nadziei odnowy instytutu tylko przez prawne rozwiązania są słowa, że *wszelkim ludzkim instytucjom grozi skleroza duchowa i formalizm. Zewnętrzne przestrzeganie przepisów samo przez się nie wystarczy do zapewnienia życiu wartości i konsekwencji w postępowaniu*³⁵.

Paweł VI w swojej adhortacji przestrzega także przed nieprzemyślaną i pochopną rezygnacją ze sprawdzonych zwyczajów danego instytutu: *Zbytnie bowiem pragnienie łatwych zmian i swobodnego kształtowania wszelkich form może*

²⁹ Por. ES 6.

³⁰ Por. ES 13 – 14.

³¹ ES 19.

³² Por. J. Kałowski, *Przystosowanie konstytucji zakonnych do zarządzeń soborowych i posoborowych*, w: PK 23 (1980) nr 3 – 4, s. 88.

³³ Por. Paweł VI, Adhortacja apostolska na temat odnowy życia zakonnego według nauki Soboru Watykańskiego II *Evangelica Testificatio* (29 czerwca 1971), w: *Życie konsekrowane...*, dz. cyt., s. 109 – 128. AAS 63 (1971), s. 497 – 526, nr 2.

³⁴ Por. ET 11.

³⁵ ET 12.

wytworzyć opinię, że zachowywanie nawet w najmniejszym stopniu stałego porządku zwyczajowego, jakiego wymaga życie wspólnoty i doskonałość jej członków, jest nadmierną surowością³⁶.

O sposobie ułożenia wzajemnych relacji pomiędzy biskupem a instytutami życia konsekrowanego mówi dokument wydany przez Kongregację Zakonów i Instytutów Świeckich oraz Kongregację Biskupów *Mutuae relationes*³⁷ w 1978 r. Po części dogmatycznej wyjaśniającej rolę hierarchii w odniesieniu do życia zakonnego (1 – 23), następuje część poświęcona dyrektywom i normom (24 - 67). Te omawiają kwestię formacji, działalności duszpasterskiej, wymogi życia zakonnego oraz koordynacji działań. Dokument ten zbiera i porządkuje to, co zostało napisane o odnowie i przystosowaniu życia zakonnego po Vaticanum II.

Już po ogłoszeniu Kodeksu Prawa Kanonicznego w 1983 r. Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich ponownie zabiera głos, formułując po okresie eksperymentów pewną naukę Kościoła w Instrukcji wydanej w języku angielskim *Essential elements*³⁸. Szczególnie warte podkreślenia w tym dokumencie jest stwierdzenie, że apostołat uznany przez Kościół za cel instytutu i należący do jego żywej tradycji, jest tak ściśle związany z tożsamością instytutu, że nie może zostać zmieniony bez wpływu na charakter samego instytutu³⁹. Choć potrzebne jest nieustanne dzieło odnowy, musi ono kierować się poczwórną wiernością: ludzkości i epoce, Chrystusowi i Ewangelii, Kościołowi i jego misji w świecie oraz charyzmatowi instytutu⁴⁰.

Jan Paweł II w adhortacji *Redemptionis donum*⁴¹ poświęconej konsekracji zakonnej zwraca uwagę nie tyle na aspekty prawne, co duchowo – teologiczne.

³⁶ ET 32.

³⁷ Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich oraz Kongregacja Biskupów, Wytyczne dla wzajemnych stosunków między biskupami i zakonnikami w Kościele *Mutuae relationes* (14 maja 1978) w: *Życie konsekrowane...*, dz. cyt., s. 133 – 163. AAS 70 (1978), s. 473 – 506.

³⁸ Instrukcja Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich o istotnych elementach nauczania Kościoła na temat życia konsekrowanego w zastosowaniu do instytutów oddających się pracy apostołskiej *Essential elements* (31 maja 1983) w: *Życie konsekrowane...*, dz. cyt., s. 225 - 251. Tekst angielski: *L'Osservatore Romano*, 25 czerwca 1983.

³⁹ EE 25.

⁴⁰ Por. EE 25.

⁴¹ Jan Paweł II, Adhortacja apostołska o konsekracji zakonnej w świetle tajemnicy Odkupienia *Redemptionis donum* (25 marca 1984) w: *Życie konsekrowane...*, dz. cyt., s. 253 – 275. AAS 76 (1984), s. 513 – 546.

Papież podkreślił, że najbardziej podstawowym dziełem apostołskim osób konsekrowanych jest nie to co robią, ale to czym i kim są w Kościele⁴².

Instrukcja Kongregacji ds. Instytutów życia konsekrowanego i Stowarzyszeń życia apostołskiego o wskazaniach dotyczących formacji w instytutach zakonnych *Potissimum institutioni*⁴³ jest przede wszystkim skierowana do Instytutów zakonnych, ale także w Stowarzyszeniach życia apostołskiego służy przy określaniu *ratio formationis* cennymi wskazówkami.

Ważnym dokumentem, który wprost podejmuje jeden z elementów konstytutywnych dla Stowarzyszeń życia apostołskiego jakim jest życie wspólne (kan. 731 § 1), jest Instrukcja *Życie braterskie we wspólnocie*⁴⁴. Dokument składa się z trzech rozdziałów. Pierwszy: *Dar komunii i wspólnoty* ukazuje jedność wspólnoty Kościoła i życia konsekrowanego (8 – 10).

Rozdział drugi, noszący tytuł: *Wspólnota zakonna jako środowisko kształtowania więzi braterskich*, dotyka problemu wolności w życiu zakonnym oraz porusza kwestie duchowości (12 – 20), wolności osobistej i więzi braterstwa (21 – 28), wzajemnej komunikacji (29 – 34), dojrzałości osoby ludzkiej (35 – 42), wspólnoty, ciągle się formującej (43 – 46) oraz władzy pojmowanej w kategoriach służby (47 – 57). W trzecim rozdziale: *Wspólnota zakonna miejscem i podmiotem misji* został podjęty temat uczestnictwa osób konsekrowanych w życiu diecezji i parafii (58 – 70). Warte podkreślenia jest stwierdzenie, że *głębokie zaangażowanie w duszpasterstwo parafii powoduje niekiedy zaniedbanie charyzmatu instytutu i życia wspólnotowego*⁴⁵, dlatego *najlepszą formą służby na rzecz Kościoła jest w przypadku wspólnoty zakonnej wierność własnemu charyzmatowi*⁴⁶.

Owocem obrad Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów była posynodalna adhortacja apostołska Jana Pawła II o życiu konsekrowanym

⁴² Por. RD 15.

⁴³ Instrukcja Kongregacji ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostołskiego o wskazaniach dotyczących formacji w instytutach zakonnych *Potissimum institutioni* (2 lutego 1990) w: *Życie konsekrowane...*, dz. cyt., s. 297 – 348. AAS 82 (1990), 470 – 532.

⁴⁴ Instrukcja Kongregacji ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostołskiego *Życie braterskie we wspólnocie* 'Congregavit nos in unum Christi Amor' (2 lutego 1994) w: *Życie konsekrowane...*, dz. cyt., s. 386 – 434.

⁴⁵ CNChA 61.

⁴⁶ CNChA 61.

i jego misji w Kościele i świecie *Vita consecrata*⁴⁷. Jest to przede wszystkim dokument ukazujący piękno i duchowe bogactwo życia konsekrowanego, gdzie łączą się tematy doktrynalne z praktycznymi wskazaniem. Godnym podkreślenia dla Stowarzyszeń życia apostolskiego jest stwierdzenie papieża, że *szczególny charakter ich konsekracji odróżnia je od Instytutów zakonnych i Instytutów świeckich*⁴⁸. Jan Paweł II zachęca do chronienia i umacniania tej formy życia, która sprawdziła się przez wieki przynosząc owoc świętości i apostołstwa⁴⁹. Natomiast głównym celem adhortacji jest zachęta do pogłębiania refleksji na temat życia konsekrowanego w potrójnym wymiarze: konsekracji, komunii i misji, aby szukać nowych odpowiedzi na pojawiające się współcześnie wyzwania⁵⁰.

Podsumowując rozważany temat *skutecznej odnowy i należytego przystosowania* życia zakonnego po Soborze Watykańskim II, można zauważyć ewolucję myśli *Magisterium Ecclesiae* umiejscawiającej życie konsekrowane głęboko zakorzenione nie tylko w eklezjologii, ale przede wszystkim w samym Kościele, do którego stanu życia i świętości należy (por. kan. 207 § 2; 574 § 1). Jednocześnie widoczna jest troska *Magisterium Ecclesiae* o wierność Instytutów i Stowarzyszeń charyzmatowi, przez zachowanie myśli i zamierzeń założycieli (por. kan. 578) oraz nieustanne poddawanie się odnawiającemu działaniu Ducha Świętego.

1.2. Normy wspólne dla Instytutów życia konsekrowanego i Stowarzyszeń życia apostolskiego

Ze względu na podobieństwo Stowarzyszeń życia apostolskiego do Instytutów życia konsekrowanego prawodawca określił część norm wspólnie obowiązujących. Normy prawne stosuje się w tym przypadku na zasadzie analogii,

⁴⁷ Jan Paweł II, Posynodalna adhortacja apostolska o życiu konsekrowanym i jego misji w Kościele i świecie *Vita consecrata* (25 marca 1996) w: *Życie konsekrowane...*, dz. cyt., s. 455 – 551. AAS 88 (1996), s. 377 – 486.

⁴⁸ VC 11.

⁴⁹ Por. VC 11.

⁵⁰ Por. VC 13.

której granice określa natura poszczególnych stowarzyszeń⁵¹. Kan. 732 KPK stwierdza, że *postanowienia zawarte w kan. 578-597 oraz 606, mają zastosowanie do stowarzyszeń życia apostołskiego, z zachowaniem jednak natury każdego stowarzyszenia.*

Zatem do norm wspólnych należą następujące kanony:

Kan. 578: Wierne zachowanie myśli i zamierzeń założyciela

Kan. 579: Erygowanie instytutu przez biskupa diecezjalnego

Kan. 580: Agregacja jednego instytutu do drugiego

Kan. 581: Dzielenie instytutu na części, łączenie już erygowanych, dokonywanie modyfikacji

Kan. 582: Łączenie i unia instytutów

Kan. 583: Zmiany elementów mające aprobatę Stolicy Apostolskiej

Kan. 584: Zniesienie instytutu

Kan. 585: Zniesienie części instytutu

Kan. 586: Autonomia instytutów

Kan. 587: Konstytucje

Kan. 588: Instytuty kleryckie i laickie

Kan. 589: Instytuty na prawie papieskim i diecezjalnym

Kan. 590: Szczególna zależność i posłuszeństwo wobec Biskupa Rzymskiego

Kan. 591: Wyjmowanie instytutów spod władzy ordynariuszy miejsca

Kan. 592: Przesyłanie sprawozdań do Stolicy Apostolskiej i przestrzeganie wydanych przez nią norm

Kan. 593: Bezpośrednia i wyłączna zależność od Stolicy Apostolskiej instytutów na prawie papieskim

Kan. 594: Zależność od biskupa diecezjalnego instytutów na prawie diecezjalnym

Kan. 595: Kompetencje biskupa diecezjalnego, w którego diecezji znajduje się dom główny instytutu

Kan. 596: Władza przełożonych i kapituł

⁵¹ Por. B. W. Zubert, *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 r. Księga II. Lud Boży, Część III. Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego*, Lublin 1990, s. 272.

Kan. 597: Ogólne warunki przyjęcia do instytutów i formacja kandydatów

Kan. 606: Zastosowanie norm o instytutach zarówno w instytutach męskich jak i żeńskich⁵²

W drugiej części kan. 732 stwierdzono, że *do stowarzyszeń zaś, o których mowa w kan. 731, § 2, stosują się także przepisy kan. 598-602*. Dotyczą one następujących kwestii:

Kan. 598: Realizacja rad ewangelicznych

Kan. 599: Ewangeliczna rada czystości

Kan. 600: Ewangeliczna rada ubóstwa

Kan. 601: Ewangeliczna rada posłuszeństwa

Kan. 602: Braterska wspólnota zaszczerpiona i ugruntowana w miłości⁵³

Należy zaznaczyć, że choć kan. 602 należy do grupy przepisów obowiązujących na mocy postanowienia kan. 731§2 stowarzyszenia podejmujące rady ewangeliczne, to jednak J. Wroceński zauważa, że ma on zastosowanie we wszystkich stowarzyszeniach życia apostołskiego⁵⁴.

Oprócz kanonów wyżej wymienionych do norm wspólnych należą także przepisy dotyczące następujących kwestii:

Kan. 617 – 633: Zarząd instytutów

Kan. 642 – 645: Szczegółowe warunki dopuszczania do instytutów i kształcenia kandydatów

Kan. 679 – 683: Zależność od biskupa diecezjalnego w sprawach kultu publicznego i pełnieniu dzieł apostołatu

Kan. 636 i 638 – 639: Zarząd dobrami doczesnymi

Kan. 693: Indult odejścia z instytutu duchownego

Kan. 649 – 704: Wydalanie członków instytutu⁵⁵

*Ogółem zaś w normach dotyczących stowarzyszeń odsyła się aż do dwustu jeden innych kanonów i dopiero suma tych przepisów daje w miarę adekwatny obraz prawa powszechnego, obowiązującego w stowarzyszeniach*⁵⁶. Nie stanowi to

⁵² Por. J. Wroceński, *Komentarz...*, dz. cyt., s. 189 -190.

⁵³ Tamże, s. 190.

⁵⁴ Tamże.

⁵⁵ Tamże.

⁵⁶ B. W. Zubert, *Komentarz...*, dz.cyt., s. 275.

jednak legislacyjnej próby zrównania Instytutów życia konsekrowanego ze Stowarzyszeniami życia apostołskiego, ponieważ ich różnorodność i własna tożsamość podkreślona jest w kan. 731§1, strzeżona postanowieniem kan. 732, nakazującym przy stosowaniu norm wspólnych zachowanie natury każdego stowarzyszenia⁵⁷.

1.3. Stowarzyszenia życia apostołskiego

Historia stowarzyszeń życia apostołskiego rozpoczęła się od XII w., kiedy to Kościół zaczął aprobować wspólnoty wiernych nie związane ślubami zakonnymi, a żyjące w braterskich wspólnotach⁵⁸. Rozkwit tej formy życia nastąpił jednak dopiero w XVI i XVII w. w ramach reformy potrydenckiej skierowanej na działalność katechetyczną, formacyjną, misyjną i charytatywną⁵⁹. Kodeks z 1917 r. nazwał je *Stowarzyszeniami życia wspólnego bez ślubów publicznych*⁶⁰ i uznawał je *za drugorzędną formę doskonałości, stanowiącą imitację życia zakonnego*⁶¹. Takie ujęcie teologiczno – prawne wydaje się być bardzo krzywdzące ze względu na zamiar założycieli, którzy nie chcieli „imitować” istniejących form życia zakonnego, tylko odpowiadając na potrzebę swoich czasów, pod natchnieniem Ducha Świętego tworzyli nowe formy życia poświęconego Bogu⁶².

Obecny stan prawny stowarzyszeń życia apostołskiego określa KPK z 1983 r., który w kan. 731§1 podaje ich definicję:

Do instytutów życia konsekrowanego dochodzą stowarzyszenia życia apostołskiego, których członkowie - bez ślubów zakonnych - realizują własny cel apostołski stowarzyszenia i prowadząc życie braterskie we wspólnocie, zgodnie z własnym sposobem życia, dążą do doskonałej miłości przez zachowanie konstytucji.

§2 Wśród nich są stowarzyszenia, których członkowie podejmują rady ewangeliczne przez jakieś więzy określone w konstytucjach.

⁵⁷ Por. tamże.

⁵⁸ Por. *Encyklopedia chrześcijaństwa*, pod. red. H. Witczyka, Kielce 2000, s. 681.

⁵⁹ Por. J. Wroceński, *Komentarz...*, dz. cyt., s. 186.

⁶⁰ E. Gambari, *Życie zakonne...*, dz. cyt., s. 733.

⁶¹ J. Wroceński, *Komentarz...*, dz. cyt., s. 186.

⁶² Por. B. W. Zubert, *Komentarz...*, dz. cyt., s. 271.

Przez zastosowanie przez prawodawcę terminu *accedunt* – przetłumaczonego w polskim wydaniu KPK jako: *dochodzą*, choć możliwe jest rozumienie go także jako: *być podobnym, przyłączać się*⁶³, możemy stwierdzić, że *łączenie tych stowarzyszeń z instytucjami życia konsekrowanego jest prawdziwe w każdym wypadku, lecz sprawdza się w różnym stopniu*⁶⁴. Istotnymi elementami definicji kodeksowej są następujące elementy:

1/ Brak ślubów zakonnych.

Zgodnie z §2 nie są wykluczone *jakieś więzy*. Nie ma zgody autorów jak należy rozumieć te więzy. E. Gambari uważa, że *skoro będą to śluby zatwierdzone i regulowane przez Kościół, jak to zostało przewidziane w kan. 207§2 to mają one charakter publiczny, to znaczy posiadają prawne znaczenie w obliczu Kościoła, który zatwierdza ich istnienie i formalności prawne, z gruntu różne od ślubów składanych z prywatnej inicjatywy wobec własnego kierownika duchowego lub innych osób*⁶⁵. Natomiast J. Wroceński uważa, że: *Brak ślubów publicznych w stowarzyszeniach nie wyklucza możliwości składania ślubów prywatnych, które nawet zatwierdzone przez Kościół nie stają się publicznymi*⁶⁶. Ponieważ inną formą zobowiązania się do przestrzegania rad ewangelicznych może być przysięga lub przyrzeczenie, to pod względem formalnym więzy te nie mają charakteru publicznego i nie powodują skutków przewidzianych prawem (np. kan. 1088)⁶⁷. Jednak w swej warstwie teologiczno – moralnej wywołują skutki podobne do tych, które wynikają ze zobowiązań publicznych⁶⁸. Jednak ponieważ we wszystkich stowarzyszeniach życia apostołskiego występuje formalny akt inkorporacji (kan. 735§1), który dokonany przez uprawnionego do tego przełożonego prowadzi do powstania *vinculum publicum* (kan. 1192§1), B. Zubert uważa, że w tych stowarzyszeniach gdzie istnieje zobowiązanie do zachowania rad ewangelicznych, nie posiada ono charakteru wyłącznie prywatnego⁶⁹.

⁶³ *Słownik łacińsko – polski do użytku szkół średnich*, oprac. pod kierownictwem B. Kruczkiewicza, wyd. II, Lwów – Warszawa 1925, s. 9.

⁶⁴ E. Gambari, *Życie zakonne...*, dz. cyt., s. 735.

⁶⁵ Tamże, s. 734 – 735.

⁶⁶ J. Wroceński, *Komentarz...*, dz. cyt., s. 189.

⁶⁷ Por. tamże.

⁶⁸ Tamże.

⁶⁹ Por. B. W. Zubert, *Komentarz do Kodeksu...*, dz. cyt. s. 274.

2/ Cel apostolski.

Jest częścią dziedzictwa danego instytutu na które składa się także: natura, duch, charakter i zdrowe tradycje (por. kan. 578). Członkowie stowarzyszeń życia apostolskiego *prowadząc akcje apostolskie nawet w pojedynkę, powinni działać w ramach wspólnego celu apostolskiego*⁷⁰. Szczegółowe jego określenie ma być zawarte w poszczególnych konstytucjach, zawsze zachowując zamiar założycieli⁷¹. Sama nazwa wprowadzona przez kodeks: *stowarzyszenia życia apostolskiego* wskazuje na pierwszorzędne zadanie i cel istnienia tych stowarzyszeń w Kościele. Niemniej *uzasadnione zdziwienie budzi fakt niepoświęcenia apostolstwu odrębnych przepisów prawa powszechnego, tym bardziej, że prawo o instytutach zakonnych zawiera w tym względzie osobny rozdział, składający się z 11 kanonów*⁷².

3/ Życie braterskie we wspólnocie.

Oznacza ono *trwałe przebywanie ze sobą osób, zebranych razem w imię Chrystusa, jak w prawdziwej rodzinie, uczestniczących w tym samym charyzmacie, ożywianych miłością, umacnianych obecnością pana i równocześnie wiązanych więzami usankcjonowanymi przez Kościół, a także zobowiązującymi się mieć wszystko wspólne dla wzajemnej posługi i budowania mistycznego Ciała Chrystusa*⁷³. Życie braterskie we wspólnocie możemy rozważać w dwóch aspektach: formalnym i materialnym. W pierwszym oznacza *włączenie, czyli inkorporację do określonego instytutu zakonnego, prawnie erygowanego i zatwierdzonego przez kompetentną władzę kościelną*⁷⁴. Członkowie stowarzyszeń mają przebywać we wspólnocie, ale mogą jednak, zgodnie z kan. 740, przebywać poza domem stowarzyszenia⁷⁵. W znaczeniu materialnym oznacza *przebywanie razem z innymi członkami instytutu w tym samym domu, pozostawanie w zależności od tego samego przełożonego w sprawach dotyczących dyscypliny zakonnej, zachowywanie i przestrzeganie tych samych konstytucji, reguł, dyrektyw, statutów czy inaczej zwanych aktów prawnych, korzystanie ze wspólnego stołu,*

⁷⁰ J. Wroceński, *Komentarz...*, dz. cyt., s. 188.

⁷¹ Por. B. Szewczul, *Troska Kościoła o zachowanie 'patrimonium' przez instytuty życia konsekrowanego na podstawie dokumentów kościelnych z lat 1917 – 1996*, Warszawa 2002, s. 101.

⁷² B. W. Zubert, *Komentarz do Kodeksu...*, dz. cyt. s. 283.

⁷³ E. Gambari, *Życie zakonne...*, dz. cyt., s. 401.

⁷⁴ J. Kałowski, *Życie braterskie we wspólnocie*, Warszawa 1999, s. 55.

⁷⁵ Por. J. Wroceński, *Komentarz...*, dz. cyt., s. 188.

*używanie tych samych sprzętów odpowiadających ubóstwu zakonnemu oraz stosowanie stroju przyjętego w instytucie*⁷⁶. Życie braterskie we wspólnocie wymaga czegoś więcej niż tylko formalnej przynależności do stowarzyszenia. Chodzi tu o duchową postawę jednoczącą osobę konsekrowaną z innymi członkami danego instytutu pod względem duchowym, charyzmatycznym, apostołskim, dyscyplinarnym, ekonomicznym i służebnym⁷⁷.

4/ Dążenie do doskonałej miłości przez zachowanie konstytucji.

Ten wymóg Kościół stawia wszystkim wiernym, którzy *zgodnie z własną pozycją, winni starać się prowadzić życie święte, przyczyniać się do wzrostu Kościoła i ustawicznie wspierać rozwój jego świętości* (kan. 210). Szczególnie dotyczy to jednak osób, które poświęcają się Bogu w sposób wyłączny (kan. 573 §1; 710). *Przez miano konstytucje – „constitutiones” w prawie instytutów życia konsekrowanego rozumie się kodeks własny i fundamentalny, który zawiera normy stałe, określające cel, środki do jego realizacji, sposób praktykowania rad ewangelicznych oraz inne wytyczne wymagane przez Stolicę Apostolską*⁷⁸. Droga do osiągnięcia stanu doskonałości jest więc wierność kodeksowi fundamentalnemu danego instytutu, gdzie zawarty jest program życia przekazany przez założycieli i potwierdzony przez kompetentną władzę kościelną (por. kan. 578). Tak rozumiana droga świętości staje się więc nie tylko obowiązkiem moralnym, ale też prawnym⁷⁹.

Powstanie domu stowarzyszenia i ukonstytuowanie lokalnej wspólnoty reguluje kan. 733§1. Brzmi on inaczej niż analogiczny kan. 609 dotyczący erygowania domu zakonnego, dlatego, że prawodawca pojęciu „dom” w obu przypadkach nadaje różny sens. W domu zakonnym wyraźnie podkreśla się *znaczenie wspólnoty domowej osób, która jest jego istotnym elementem, to jednak należy przyjąć, że dom zakonny nadal pojmuje się w sensie siedziby prawnie ustanowionej w określonym budynku, a pojęcie domu stowarzyszenia wykracza poza ten zakres i obejmuje także wspólnotę niekoniecznie związaną z jakimś*

⁷⁶ J. Kałowski, *Życie braterskie...*, dz. cyt., s. 59.

⁷⁷ Por. E. Gambari, *Życie zakonne...*, dz. cyt., s. 403.

⁷⁸ J. Kałowski, *Konstytucje i inne zbiory prawne instytutów życia konsekrowanego według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, PK 29 (1986) nr 1 – 2, s. 153. J. R. Bar, J. Kałowski, *Prawo o instytutach życia konsekrowanego*, Warszawa 1984, s. 42

⁷⁹ Por. J. Wroceński, *Komentarz...*, dz. cyt., s. 188.

*mieszkaniami w znaczeniu materialnym*⁸⁰. Prawo erygowania domu i lokalnej wspólnoty przysługuje kompetentnej władzy stowarzyszenia, po uzyskaniu pisemnej zgody biskupa diecezjalnego. Konstytucje stowarzyszenia powinny określać, kto jest kompetentną władzą (kan. 734)⁸¹. Zgodnie z kan. 733§2: *Zezwolenie na erekcję domu zawiera w sobie prawo do posiadania przynajmniej kaplicy, w której będzie sprawowana i przechowywana Najświętsza Eucharystia, należy sądzić, że użycie określenia „przynajmniej“, suponuje także posiadania własnego kościoła, czy sanktuarium*⁸². Natomiast to zezwolenie wiąże się z upoważnieniem do pełnienia zadań apostołskich wynikających z celu stowarzyszenia. Prawo to wynika z aktu erygowania stowarzyszenia, o czym wspominają kan. 19, 315 i 611⁸³.

Procedura likwidacji stowarzyszenia w całości podlega postanowieniom kan. 584, a więc zastrzeżone jest Stolicy Apostolskiej, która decyduje także o dobrach materialnych stowarzyszenia (kan. 616§2)⁸⁴. Możliwe jest także zakończenie istnienia stowarzyszenia przez brak członków, co nastąpiłoby po stu latach od śmierci ostatniego lub jego prawnego odejścia ze stowarzyszenia (kan. 120§1)⁸⁵. Likwidacja części stowarzyszenia należy do jego kompetentnej władzy, co nie musi być równoznaczne z najwyższym przełożonym, jak w instytutach zakonnych (kan. 616§1), jednak do ważności jego działania wymagana jest, zgodnie z prawem własnym wysłuchanie rady lub jej zgoda⁸⁶. Zawsze jednak trzeba odbyć konsultacje z ordynariuszem miejsca, którego decyzja jednak nie wiąże przełożonego. Zgodnie z kan. 123 przy znoszeniu domu i lokalnej wspólnoty należy uszanować *wolę fundatorów lub ofiarodawców oraz prawa nabyte członków lub innych osób*⁸⁷.

W sprawie przyjęcia członków stowarzyszenia, okresu próby, włączania oraz kształcenia prawodawca w kan. 735 przewiduje ustalenia w prawie własnym, wskazując jedynie w § 2 dotyczącym dopuszczenia do stowarzyszenia, konieczność

⁸⁰ Tamże, s. 191.

⁸¹ Por. B. W. Zubert, *Komentarz do Kodeksu...*, dz. cyt. s. 275.

⁸² Por. tamże, s. 276.

⁸³ Por. tamże, s. 276; J. Wroceński, *Komentarz...*, dz. cyt., s. 192.

⁸⁴ Por. J. Wroceński, *Komentarz...*, dz. cyt., s. 192.

⁸⁵ Por. tamże.

⁸⁶ Por. tamże.

⁸⁷ Por. tamże.

zachowania warunków określonych w kan. 642 – 645. Przy przyjmowaniu kandydatów należy kierować się także wytycznymi kan. 597⁸⁸. Ponieważ nie obowiązuje w stowarzyszeniach życia apostołskiego kan. 641 nadający prawo przyjmowania do nowicjatu najwyższemu przełożonemu, prawo własne musi określać, którzy przełożeni posiadają taką kompetencję⁸⁹.

Kwestie dotyczące sposobu próby i kształcenia, przystosowane do celu i charakteru stowarzyszenia, określa kan. 735§3 powierzając je także prawu własnemu stowarzyszeń. Norma ta wskazuje na konieczność pomocy kandydatom w rozpoznaniu Bożego powołania oraz odpowiedniego przygotowania do podjęcia misji i życia stowarzyszenia.

W stowarzyszeniach kleryckich, zgodnie z kan. 736§2 z zachowaniem §1 zostawiającego inną możliwość regulacji prawnych przez konstytucje, obowiązuje ogólna zasada dotycząca przygotowania kandydatów do święceń, polegająca na zachowaniu norm dotyczących duchownych diecezjalnych. Obowiązują tu więc kan. 232 – 264 dotyczące studiów i kan. 1024 – 1052 dotyczące przyjmowania święceń⁹⁰. W Polsce należy wziąć również pod uwagę obowiązujące *Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia* z 26 sierpnia 1999 r⁹¹.

Zdumienie zarówno J. Wroceńskiego jak i B.W. Zuberta rodzi fakt pominięcia przez prawodawcę kodeksowego w normach dotyczących stowarzyszeń kwestii formacji permanentnej podkreślonej w Dekrecie Soboru Watykańskiego II *Perfectae caritatis* nr 18 oraz w KPK w kan. 279 i 661 i wyrażają tylko nadzieję, że luka ta zostanie uzupełniona przez prawo własne stowarzyszeń⁹².

Kan. 736§1 zawiera ogólną zasadę, że w *stowarzyszeniach kleryckich duchowni są inkardynowani do stowarzyszenia, chyba że inaczej postanawiają konstytucje*, co także wynika z kan. 266§2. Wyjątek od tej zasady może być dopuszczony przez prawo własne stowarzyszenia. Racje przemawiające za takim

⁸⁸ Por. B. W. Zubert, *Komentarz do Kodeksu...*, dz. cyt. s. 277.

⁸⁹ Por. tamże.

⁹⁰ Por. tamże, s. 278.

⁹¹ Por. J. Wroceński, *Komentarz...*, dz. cyt., s. 195-196.

⁹² Por. tamże, s. 196; B. W. Zubert, *Komentarz do Kodeksu...*, dz. cyt. s. 278.

ustaleniem prawnym mogą wynikać z zamierzeń założycieli, prawnych tradycji stowarzyszenia lub z wykonywania specjalnych zadań i dzieł apostołstwa⁹³.

Kan. 737 KPK określa skutki inkorporacji tworzącej węzeł prawny pomiędzy członkiem a stowarzyszeniem, z którego wynikają dla obu stron określone w konstytucjach prawa i obowiązki⁹⁴. Prawem podstawowym członka stowarzyszenia jest osiągnięcie celu własnego powołania, a ze względu na dużą różnorodność stowarzyszeń, droga do osiągnięcia tego celu ma być określona w konstytucjach. Inne prawa podstawowe określone są w kan. 213, 214, 217 i 670, łącznie z prawem do czynnego udziału w życiu stowarzyszenia zawarte w kan. 617 – 633 i 734⁹⁵. Trudno jednak nie zgodzić się z opinią, że *zakres troski stowarzyszenia jest w przytoczonym kanonie (737 – DD) ujęty ekstremalnie „duchowo“, podczas gdy w rzeczywistości właśnie w odniesieniu do praw i obowiązków chodzi o sprawy bardzo konkretne, na przykład bezinteresowne oddanie się na służbę dla stowarzyszenia czy zapewnienie przez stowarzyszenie opieki członkom chorym lub będącym w podeszłym wieku*⁹⁶. Stąd rodzi się postulat o szczególną uwagę kompetentnej władzy kościelnej przy zatwierdzaniu tej części konstytucji, która dotyczy tych spraw⁹⁷. Prawodawca nie uczynił tego wprost, ale wydaje się, że można także w kwestii praw i obowiązków odnieść się do kanonów 662 – 672 dotyczących instytutów życia konsekrowanego.

Natomiast podstawowym obowiązkiem członków stowarzyszenia wynikającym z inkorporacji jest poświęcenie dla pracy w stowarzyszeniu wszystkich sił i zdolności, a to pociąga za sobą następujące⁹⁸:

- obowiązek posłuszeństwa przełożonym, którym podlegają *zgodnie z konstytucjami w tym, co dotyczy życia wewnętrznego i dyscypliny stowarzyszenia a biskupowi diecezjalnemu w tym, co dotyczy kultu publicznego, duszpasterstwa oraz innych dzieł apostołatu, z uwzględnieniem kan. 679-683 (kan. 738§1-2).*

⁹³ Por. B. W. Zubert, *Komentarz do Kodeksu...*, dz. cyt. s. 279.

⁹⁴ Por. J. Wroceński, *Komentarz...*, dz. cyt., s. 196.

⁹⁵ Por. tamże.

⁹⁶ B. W. Zubert, *Komentarz do Kodeksu...*, dz. cyt. s. 279.

⁹⁷ Por. tamże.

⁹⁸ Por. tamże, s. 280- 281.

- specjalna relacja prawna członków stowarzyszenia inkardynowanych do diecezji, których relację, zgodnie z postanowieniem kan. 738§3 mają określić konstytucje lub szczegółowa umowa.
- podleganie wspólnym obowiązkom duchownych, *chyba że co innego wynika z natury rzeczy lub z kontekstu (kan. 739)*⁹⁹.
- powinność mieszkania *w domu lub we wspólnocie ustanowionej zgodnie z prawem i prowadzenie życia wspólnego, według przepisów własnego prawa, które reguluje także nieobecność w domu lub we wspólnocie (kan. 740)*¹⁰⁰.

Prawo majątkowe stowarzyszeń zostało określone w kan. 741§1 KPK. Od chwili erygowania posiadają publiczną osobowość prawną, co powoduje *zdolność nabywania, posiadania, zarządzania i alienowania dóbr doczesnych, zgodnie z postanowieniami przepisów Księgi V Dobra doczesne Kościoła, zawartymi w kan. 636, 638 i 639, jak również w prawie własnym*. Ponieważ kanon 741§1 nie wymienia wspólnot lokalnych, jako posiadających osobowość prawną, opinie kanonistów w tej kwestii są podzielone¹⁰¹. Konstytucje natomiast powinny uwzględniać także dyspozycje kodeksowe zawarte w kan. 634 – 635 i 718 oraz normy dotyczące dóbr fundacyjnych lub powierzonych¹⁰². Oprócz *Księgi V o dobrach doczesnych Kościoła* należy kierować się dyspozycjami kan. 636 o ekonomie i innych zarządcach, kan. 638 o zwyczajnych i nadzwyczajnych aktach zarządzania oraz alienacji, i kan. 639 o odpowiedzialności za długi i zobowiązaniach¹⁰³.

Kan. 741§2 KPK dotyczy poszczególnych członków stowarzyszenia, którzy posiadają *prawo nabywania, posiadania, zarządzania dobrami doczesnymi i dysponowania nimi*. Prawo własne może jednak ze względu na inkorporację i wymogi życia wspólnego nałożyć pewne ograniczenia w tej dziedzinie, a czasami wręcz powinno, jeśli członkowie stowarzyszenia zgodnie z kan. 731§2 *podejmują*

⁹⁹ Obowiązki te są zawarte w kan. 273 – 289.

¹⁰⁰ Por. także kan. 602 i 732.

¹⁰¹ Por. B. W. Zubert, *Komentarz do Kodeksu...*, dz. cyt. s. 281 - 282.

¹⁰² Por. J. Wroceński, *Komentarz...*, dz. cyt., s. 200.

¹⁰³ Por. B. W. Zubert, *Komentarz do Kodeksu...*, dz. cyt. s. 282.

*radę ewangeliczną przez jakieś więzy określone w konstytucjach. Kanon wprowadza jedno ograniczenie w przypadku sytuacji, gdy członkowie otrzymują coś ze względu na stowarzyszenie, wtedy nabywają dla stowarzyszenia. Rzeczy otrzymane *intuitu personae* stanowią własność członka, ale także w tym przypadku prawo własne powinno jasno określić zasady dysponowania takimi rzeczami¹⁰⁴.*

Opuszczenie stowarzyszenia może nastąpić na różnych etapach życia i formacji oraz może nastąpić z różnych powodów. Kwestię tę regulują kan. 742 – 744 i 746.

Kan. 742 KPK dotyczy odejścia lub wydalenia członka, nie inkorporowanego jeszcze definitywnie do stowarzyszenia. Może ono nastąpić po wygaśnięciu czasowych więzów, przez niedopuszczenie do ponowienia więzów, przez odejście członka podczas trwania więzów czasowych lub przez wydalenie członka przez stowarzyszenie. Prawodawca wykazuje tutaj tendencje upraszczające wszelkie procedury, pozostawiając szczegółowe regulacje konstytucjom¹⁰⁵. Ważne jest, aby prawo własne jasno określało powody wydalenia, gwarantowało prawo odwołania się do wyższej instancji oraz precyzowało sposób postępowania przy odejściu członka podczas trwania przyjętych więzów¹⁰⁶.

Kan. 743 KPK dotyczy członka definitywnie inkorporowanego do stowarzyszenia. Indultu odejścia może udzielić najwyższy przełożony, za zgodą swojej rady. Jeśli jednak konstytucje rezerwują tę sprawę Stolicy Apostolskiej, należy odnieść się do niej, co jest stosowane najczęściej w stowarzyszeniach żeńskich, gdzie składa się śluby¹⁰⁷. Jeśli ubiegającym się o indult odejścia jest duchowny, to zgodnie z dyspozycją kan. 693 otrzyma taki dopiero po znalezieniu biskupa, *który go inkardynuje do diecezji lub przynajmniej przyjmie na okres próby. W razie przyjęcia na próbę, po upływie pięciolecia, zostaje na mocy prawa inkardynowany do diecezji, chyba że biskup by tego odmówił.* Wraz z otrzymaniem indultu odejścia wiąże się utrata wszelkich praw i obowiązków wynikających z inkorporacji, oraz wydaje się, że na zasadzie analogii do członków instytutów

¹⁰⁴ Por. tamże.

¹⁰⁵ Por. tamże, s. 283.

¹⁰⁶ Por. J. Wroceński, *Komentarz...*, dz. cyt., s. 202.

¹⁰⁷ Por. B. W. Zubert, *Komentarz do Kodeksu...*, dz. cyt., przypis 65, s. 284.

życia konsekrowanego zawiera w sobie dyspensę od ślubów, jeśli takie zostały złożone (por. kan. 692 i 728)¹⁰⁸.

Kan. 744§1 KPK dotyczy przejścia członka stowarzyszenia do innego stowarzyszenia. Zezwolenie na to udziela najwyższy przełożony, za zgodą swojej rady. Pominięta jest w tym kanonie kwestia wyrażenia zgody przez przełożonego stowarzyszenia, do którego członek pragnie być przyjęty. Również na zasadzie analogii prawa obowiązującego w instytutach życia konsekrowanego (kan. 684§1) i członków instytutów świeckich (kan. 730), gdzie wymaga się zgody obydwu najwyższych przełożonych, wydaje się, że ten wymóg dotyczy także członków stowarzyszeń życia apostołskiego¹⁰⁹. Otrzymanie indultu przejścia pociąga za sobą tymczasowe zawieszenie praw i obowiązków we własnym stowarzyszeniu (por. kan. 685§1), z zachowaniem prawa powrotu do własnego stowarzyszenia przed całkowitą inkorporacją do nowego¹¹⁰.

Kan. 744§2 KPK postanawia, że *na przejście do instytutu życia konsekrowanego lub z takiego instytutu do stowarzyszenia życia apostołskiego wymagane jest zezwolenie Stolicy Świętej, której polecenia należy zachować*. Analogiczne przepisy znajdują się w kan. 684§5 i 730 a dyspozycja ta ma uzasadnienie w tym, że decyzja o tego typu przejściu wiąże się z poważną zmianą stylu życia¹¹¹.

Kan. 746 KPK dotyczy wydalania członka definitywnie włączonego do stowarzyszenia. Prawodawca poleca w takim przypadku zachowanie przepisów kan. 694 – 704, z odpowiednimi modyfikacjami mającymi na uwadze naturę stowarzyszenia.

Na mocy samego prawa zgodnie z postanowieniem kan. 694§1 KPK wydalony jest członek stowarzyszenia za notoryczne odstępianie od wiary katolickiej oraz zawarcie małżeństwa lub usiłowanie jego zawarcia, choćby tylko cywilnego. *W tych przypadkach przełożony wyższy wraz ze swoją radą powinien,*

¹⁰⁸ Por. J. Wroceński, *Komentarz...*, dz. cyt., s. 203.

¹⁰⁹ Por. B. W. Zubert, *Komentarz do Kodeksu...*, dz. cyt., s. 285.

¹¹⁰ Por. tamże.

¹¹¹ Por. tamże.

po zebraniu dowodów, bezzwłocznie wydać stwierdzenie faktu, ażeby prawnie stało się wiadome wydalenie (kan. 694§2).

Proces o wydalenie powinien być wszczęty za przestępstwa wymienione w kan. 695 KPK, a więc: zabójstwo, porwanie, przetrzymywanie, okaleczenie, poważne zranienie (kan. 1397), spowodowanie przerwania ciąży (kan. 1398), konkubinaty, czyny zewnętrzne przeciwko szóstemu przykazaniu i zgorszenie (kan. 1395), lub inne wykroczenia przeciw szóstemu przykazaniu z użyciem siły i gróźb albo w sposób publiczny z osobą poniżej szesnastego roku życia (kan. 1395§2)¹¹².

Proces o wydalenie może być wszczęty, biorąc pod uwagę konieczne modyfikacje za przestępstwa wymienione w kan. 696§1: habitualne zaniedbywanie obowiązków życia konsekrowanego; powtarzające się naruszanie świętych więzów; uporczywe nieposłuszeństwo prawnym nakazom przełożonych w poważnej materii; wielkie zgorszenie powstałe wskutek zawinionego zachowania się członka; uporczywe podtrzymywanie lub rozpowszechnianie poglądów potępionych przez Nauczycielski Urząd Kościoła; publiczne przyjęcie ideologii przepojonych materializmem lub ateizmem; bezprawna nieobecność, o której mowa w kan. 665§2, trwająca pół roku; inne podobne poważne przyczyny, określone ewentualnie własnym prawem instytutu.

W nagłych wypadkach członek obciążony winą poważnego zgorszenia lub bardzo poważnej szkody grającej stowarzyszeniu, może natychmiast być wydalony przez przełożonego wyższego lub lokalnego za zgodą swojej rady¹¹³. Następnie zgodnie z postanowieniem kan. 703 *jeśli zachodzi potrzeba wyższy przełożony powinien wszcząć proces o wydalenie zgodnie z przepisami prawa lub też przedstawić sprawę Stolicy Apostolskiej*¹¹⁴.

W każdym przypadku wydalenie powoduje ustanie świętych więzów prawnych ze stowarzyszeniem wraz z wygaśnięciem wszelkich praw i obowiązków,

¹¹² Wiek ostatniego przestępstwa Listem Kongregacji Nauki Wiary *De delictis gravioribus eidem Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis* z 18 maja 2001 roku został podniesiony do osiemnastu lat, a samo przestępstwo zastrzeżone tejże Kongregacji.

¹¹³ Por. J. Wroceński, *Komentarz...*, dz. cyt., s. 206.

¹¹⁴ Tamże, s. 206 – 207.

a jeśli wydalony jest duchownym nie może sprawować władzy święceń do czasu znalezienia biskupa, który pozwoli mu pełnić funkcje kapłańskie (por. kan. 701)¹¹⁵.

Zupełnie nową instytucją prawną w Kodeksie z 1983 r. jest indult przebywania poza stowarzyszeniem, którą reguluje kan. 745¹¹⁶. Jego cechy pozwalają na określenie go jako „dyspensy od życia wspólnotowego”¹¹⁷. Takiego indultu można udzielić tylko członkom całkowicie inkorporowanym do stowarzyszenia, ale jest on różny od eksklustracji obowiązującej w instytutach życia konsekrowanego (kan. 686§1 i 687), czy okresowego pobytu poza domem zakonnym, określonym w kan. 665§1¹¹⁸. Indult ten choć posiada wiele cech upodabniających go do eksklustracji różni się następującymi cechami: nie jest wymagana do jego udzielenia poważna przyczyna (*gravis causa*), nie zakłada zakazu noszenia stroju duchownego, nie pozbawia członka stowarzyszenia głosu czynnego i biernego lecz jedynie zawiera możliwość zawieszenia praw i obowiązków, które nie dadzą się pogodzić z nową sytuacją¹¹⁹.

Kompetentną władzą do udzielenia indultu przebywania poza stowarzyszeniem jest najwyższy przełożony za zgodą swojej rady, na okres nie dłuższy niż trzy lata. W przypadku duchownego potrzebna jest zgoda ordynariusza miejsca, na którym winien przebywać oraz pozostaje on pod jego troską i jest od niego zależny. Nie zmienia to jednak stosunku zależności od własnego przełożonego¹²⁰. Zgodnie z postanowieniem kan. 740 prawo własne powinno regulować nieobecność w domu lub wspólnocie.

Prawodawca pominął w omawianym kanonie możliwość eksklustracji nałożonej przez Stolicę Apostolską na prośbę najwyższego przełożonego, przewidzianej w kan. 686§3 KPK. Wydaje się jednak poprzez analogię prawa, że mogłaby ona zostać zastosowana także w stowarzyszeniach życia apostolskiego¹²¹.

¹¹⁵ Tamże, s. 207.

¹¹⁶ Por. tamże, s. 204.

¹¹⁷ Por. B. W. Zubert, *Komentarz do Kodeksu...*, dz. cyt., s. 286.

¹¹⁸ Por. tamże.

¹¹⁹ Por. tamże.

¹²⁰ Por. J. Wroczeński, *Komentarz...*, dz. cyt., s. 205.

¹²¹ Por. tamże.

ROZDZIAŁ 2

RYS HISTORYCZNY POWSTANIA KONSTYTUCJI KONGREGACJI ORATORIUM ŚW. FILIPA NERI

Kościół w drugiej połowie XVI w. po okresie pełnym napięć i niepokojów politycznych, religijnych i społecznych odnajduje wreszcie drogę wyjścia z kryzysu. Papież Pius IV Bullą *Benedictus Deus* z 30 czerwca 1564 r. zatwierdził uchwały Soboru Trydenckiego (1545 - 1563) rozpoczynając z impetem reformę Kościoła, która będzie kontynuowana przez jego następców¹²². Dopełniając dekrety soborowe Pius V (1566 – 1572) wydał *Katechizm rzymski* (1566), *Brewiarz rzymski* (1568) i *Mszal rzymski* (1570). Grzegorz XIII (1572 – 1585) zdecydowanie popiera rozwój nauki tworząc kolegia, a w 1580 r. wydaje *Corpus Iuris Canonici*¹²³. Papież Sykstus V (1585 – 1590) reformuje Kurię rzymską i wydaje poprawioną wersję *Wulgaty* (1590)¹²⁴.

W takim historycznym i duchowym klimacie Rzymu żyje św. Filip Neri (1515 – 1595), wyświęcony na kapłana w 1551 r. i kanonizowany w 1622 r. przez Grzegorza XV (1621-1622). Jego osobowość, duchowość i charyzmat wypełnią wielkie dzieło reformy Kościoła w nowym stylu.

2.1. *Instituta Congregationis Oratorii z 1612 r.*

Kongregacja Oratorium w swojej prawnej formie rodziła się bardzo powoli i na początku nic nie zapowiadało, że kiedyś będzie taką miała. Filip Neri po święceniach kapłańskich obejmuje kościół San Girolamo, gdzie poprzez jego apostołat związany z posługą sakramentalną i specyficznym sposobem przepowiadania Słowa Bożego polegający na inicjowaniu dialogu ze słuchającymi, powstaje oryginalne dzieło jego życia – Oratorium¹²⁵. Było to miejsce spotkań o charakterze duchowym i kulturalnym. Jednocześnie był to nowatorski ruch świecki,

¹²² Por. B. Kumor, *Historia Kościoła*, Tom V, Lublin 2004, s. 165.

¹²³ Por. tamże, s. 171-174.

¹²⁴ Por. tamże.

¹²⁵ Por. P. Türks, *Filip Neri czyli ogień radości*, tł. M. Stebart, Poznań 1993, s. 57.

w którym duchowni byli obecni wyłącznie na takich samych prawach jak wszyscy ochrzczeni¹²⁶.

W roku zakończenia Soboru Trydenckiego mieszkający w Rzymie Florentczycy zwrócili się do ojca Filipa, także pochodzącego z Florencji, z prośbą o objęcie przez niego opieki duszpasterskiej nad kościołem San Giovanni de' Fiorentini. Posługę tę, cieszący się już w Rzymie popularnością Neri, przyjmuje, choć niechętnie. Trudno mu rozstać się z Oratorium, które nabiera rozmachu i mieszkaniem przy San Girolamo. Pozostaje więc w dotychczasowym miejscu zamieszkania a do Florentczyków wysyła swoich uczniów, nowo wyświęconych kapłanów: Cezarego Baroniusza, Giovanniego Bordiniego, Alessandra Fedeliego, a w niedługim czasie dołączyło do nich jeszcze czterech innych duchownych¹²⁷. Nie wydaje się, żeby Filip miał zamiar tworzyć z tej posługi jakąś stałą instytucję. Nigdy nie był bowiem żadnym organizatorem, lecz raczej genialnym improwizatorem¹²⁸. Kapłani ci, pracując w nowej parafii dalej uczestniczyli w spotkaniach Oratorium w San Giorlamo, ale życie wspólne wiodli przy kościele San Giovanni, porządkując je pewnymi regułami.

Cechą specyficzną tej wspólnoty był jej rodzinny charakter, nawiązujący w swoim klimacie do tej opisanej w Dziejach Apostolskich (2,42-44)¹²⁹. W pierwszej fazie tworzenia się nowej wspólnoty wszystko było poddane bezdyskusyjnemu autorytetowi św. Filipa. W spisanych ok. 1569 r. przez Francesco Tarugiego – prawnika z wykształcenia, wspólnych reguł życia, wyraźnie widać brak stałej i perspektywicznej wizji rozwoju: *każdego z tych, którzy są lub, którzy w przyszłości wstąpią do domu, poznał ojciec messer Filip w ręce, którego przekaże swoją wolę [...], gotów do wszelkiego posłuszeństwa, [...] i uważa się to za główną regułę*¹³⁰. Oprócz tego zostały określone inne zasady życia wspólnego, takie jak: wieczorne Oratorium, wspólnota stołu, wspólna lektura, rekreacja i kryteria przyjmowania

¹²⁶ H. Tercic, *Filip Neri – Miłość zwycięża wszelkie lęki*, tł. M. Stebart, Gostyń 2007, s. 96.

¹²⁷ Por. E.A. Cerrato, *Kongregacja Oratorium*, tł. M. Stebart, *Oratoriana* nr 47 (2004), s. 23.

¹²⁸ Por. P. Türks, *Filip Neri...* dz. cyt., s. 54.

¹²⁹ Por. E.A. Cerrato, *Kongregacja...*, art. cyt., s. 24.

¹³⁰ *Collectanea vetustiorum ac fundamentalium documentorum Congregationis Oratorii S. Philippi Nerii*, A. Cistellini documenta Collegia et illustravit, Brescia 1982, s. 77 – 99. Cyt za: j.w.

nowych członków¹³¹. Duże znaczenie dla powstania przyszłej Kongregacji miała decyzja podjęta w 1574 r. o budowie nowego gmachu Oratorium przy kościele San Giovanni de' Fiorentini, ze względu na dużą liczbę uczestniczących w ćwiczeniach duchowych wiernych¹³². Jednak mimo to, mająca już pewne doświadczenie życia wspólnego grupa kapłanów i świeckich zgromadzona wokół charyzmatycznego księdza nie była ciągle u siebie. To był główny motyw prośby skierowanej przez Filipa Neri wraz z jego wspólnotą do papieża Grzegorza XIII o przyznanie własnego kościoła i dogodnego miejsca na rozwój Oratorium¹³³. W Roku Jubileuszowym 1575 papież Bullą *Copiosus in misericordia* przydzielił *Filipowi Neri Kapłanowi Florenckiemu, i Prepozytowi kilku kapłanów i kleryków kościoła parafialny S. Maria in Vallicella, oraz równocześnie erygował w wyżej wymienionym kościele Kongregację Kapłanów i kleryków świeckich, która ma się nazywać Kongregacją Oratorium*¹³⁴.

Jednocześnie w Bulli znalazł się papieski nakaz *tejże Kongregacji oraz jej Rektorowi i jej Kapłanom sformułowania Statutów i rozsądnych regulaminów, sprawiedliwych i nie przeciwnych Świętym Kanonom oraz rozporządzeniom Soboru Trydenckiego, z możliwością, po ich sformułowaniu, reformowania ich, wytyczania ich zakresu i zmieniania ich oraz tworzenia nowych, według potrzeb i okoliczności, które to Statuty, kiedy zostaną zatwierdzone przez Stolicę Świętą, muszą być przez poszczególnych członków w nienaruszalny sposób przestrzegane, i będą mogły być przestrzegane w sposób wolny i zgodnie z prawem*¹³⁵. Tak rozpoczęła w Kościele swoje istnienie Kongregacja Oratorium. Droga jednak do tego, aby *instytucja ocaliła inspirację*¹³⁶ była jeszcze długa. Bulla zakładała powstanie Statutów *ad experimentum*, które mogły ulegać zmianom do czasu ostatecznego ich zatwierdzenia przez Stolicę Apostolską.

¹³¹ Por. tamże.

¹³² Por. tamże, s. 26.

¹³³ Por. tamże, s. 27.

¹³⁴ *Collectanea...*, 12-13, cyt. za: j.w.

¹³⁵ Tamże.

¹³⁶ M. de Gioia, *Czy znasz Kongregację Oratorium św. Filipa Neri?*, tł. P. Jaworski, *Oratoriana* nr 40 (2000), s. 42.

Pierwszy tekst Konstytucji pod tytułem *Compendium Constitutionum Congregationis Oratorii*¹³⁷ powstał w 1583 r. Przygotowaniem tekstu zajęli się prawnicy z Oratorium: Antonio Talpa i Francesco Tarugi a redakcji w języku łacińskim dokonał Bordini¹³⁸. Trudność w realizacji tego projektu wiązała się ze świadomością młodej jeszcze Kongregacji, że styl życia zaproponowany przez Założyciela stawia ich w absolutnie nowej sytuacji, która jest całkowicie różna od innych instytutów¹³⁹. Po burzliwych dyskusjach znalazły się tam tylko cztery rozdziały:

- o zarządzie wspólnoty,
- o urzędach w Kongregacji,
- zasady przyjmowania do Kongregacji
- kształcenie powołań¹⁴⁰.

Sam Filip Neri dołączył do tekstu kilka uwag, a po przyjęciu przez Kongregację projektu w głosowaniu 28 listopada, Założyciel żądał przestrzegania go tylko w istotnych punktach¹⁴¹. Takie postawienie sprawy przez Neriego wskazuje na ciągle prowizoryczny charakter powstałego dokumentu.

Ważnym dniem w procesie powstawania Konstytucji Kongregacji Oratorium był 29 sierpień 1588 r., kiedy to na posiedzeniu Kongregacji, któremu przewodniczył sam św. Filip, zatwierdzono poprawiony tekst Konstytucji. Tym razem Założycielowi osobiście zależało na zatwierdzeniu tekstu, który on zaręczał własnym autorytetem, a pozostali członkowie Kongregacji w liczbie piętnastu ojców całkowicie go poparli¹⁴². Ważną rolę odegrał tu A. Talpa, który domagał się jasnego sformułowania istoty i celu istnienia Kongregacji Oratorium¹⁴³. Od tego momentu możemy mówić o pierwszej Konstytucji autentycznie filipińskiej¹⁴⁴. Chcąc ocalić charyzmatyczny autorytet św. Filipa, zaraz po jego śmierci w latach

¹³⁷ *Collectanea...*, 109 – 119; 120 – 145.

¹³⁸ Por. E.A. Cerrato, *Kongregacja...*, art. cyt., s. 29;

¹³⁹ Por. P. Türks, *Filip Neri...* dz. cyt., s. 207.

¹⁴⁰ Por. tamże, s. 210.

¹⁴¹ Por. E.A. Cerrato, *Kongregacja...*, art. cyt., s. 29.

¹⁴² Por. tamże.

¹⁴³ Por. P. Türks, *Filip Neri...* dz. cyt., s. 210.

¹⁴⁴ Por. E.A. Cerrato, *Kongregacja...*, art. cyt., s. 29.

1595 – 1596, Kongregacja rzymska z następnym po Założycielu Prepozytem – Cezarym Baroniuszem, podejmuje dzieło uzupełnienia Konstytucji¹⁴⁵.

Prace nad ostatnią redakcją Konstytucji przed zatwierdzeniem przez Stolicę Apostolską trwały w latach 1609 – 1612¹⁴⁶. W pracach komisji przygotowującej tekst brało udział czterech ojców: Pietro Consolini, Francesco Bozzi, Giovanni Severani i Giuliano Giustiniani¹⁴⁷. Ich zadaniem było zebranie i skompilowanie końcowej wersji tekstu, w której miały znaleźć się normy życia wspólnego przeniknięte oryginalnym duchem Założyciela, zweryfikowane już także doświadczeniem życia. Pod gotowymi Konstytucjami podpisało się trzydziestu jeden ojców, z czego dwudziestu żyło równocześnie ze św. Filipem Neri, co miało gwarantować zgodność tej pracy z życzeniem Założyciela¹⁴⁸.

Proces kształtowania się pierwszych Konstytucji trwał trzydzieści siedem lat, ponieważ *znalezienie prawnych formuł dla wyrażenia doświadczenia życia wspólnotowego, które zrodziło się spontanicznie pod znakiem wolności ducha i związanego z osobistym urokiem człowieka, którego wszyscy we wspólnocie uważali za <żywą regułę>*¹⁴⁹, okazało się trudniejsze niż wszyscy się mogli spodziewać. Powstały one po długich dyskusjach, starciu się i uzgodnieniu różnych tendencji, aby w końcu w szerokich ramach prawnych ująć wolę św. Filipa¹⁵⁰. Ostatecznie Konstytucje Kongregacji Oratorium Sanctae Mariae ad Vallicellam¹⁵¹ zatwierdził Paweł V breve apostolskim *Christifidelium quorumlibet* w dniu 24 lutego 1612 r. Mocą władzy apostolskiej powstało zgromadzenie kapłanów żyjących bez ślubów zakonnych, ale kierujących się zasadami życia zakonnego, w domu samoistnym, wykluczającym jakąkolwiek centralizację¹⁵². W Konstytucjach podjęto próbę

¹⁴⁵ Por. tamże, s. 30.

¹⁴⁶ Por. tamże.

¹⁴⁷ Por. tamże.

¹⁴⁸ Por. tamże.

¹⁴⁹ E.A. Cerrato, *Kongregacja...*, art. cyt., s. 28.

¹⁵⁰ Por. H. Jaromin, *Zarys historii Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri w Polsce (1668 – 1968)*, w: *Nasza Przeszłość* pod. red. A. Schletza, T. XXXII, Kraków 1970, s. 11.

¹⁵¹ *Instituta Congregationis Oratorii S. Mariae in Vallicella de Urbe a S. Philippo Nerio Fundatae a Paulo V. per breve Christifidelium* (24 feb. 1612) aprobata, Primo typis edita, Romae, Apud Iacobum Mascardum 1630, Superiorum Permissu. Odtąd cyt.: Inst. 1612.

¹⁵² Por. H. Jaromin, *Zarys...*, art. cyt., s. 11.

skodyfikowania zwyczajów wspólnoty kapłanów, kleryków i laików, niezwiązanych żadnym ślubem oprócz węzła miłości¹⁵³.

Układ Konstytucji, które miały obowiązywać w niezmienionej formie aż 331 lat, wydanych pod nazwą *Instituta*, oznaczającymi wprowadzenie zwyczaju, pewnego przedsięwzięcia i zasad w życie¹⁵⁴, a jednocześnie papieskie potwierdzenie nowopowstającej wspólnoty¹⁵⁵ był następujący:

Prooemium (Wstęp)¹⁵⁶

Cap. I. – De Oratorio et Oratione (O Oratorium i modlitwie)

Cap. II. – De Ecclesia et Divinis Officiis (O Kościele i służbie Bożej)

Cap. III. – De salutari familiarium sermonum usu (O zbawiennym zwyczaju rodzinnego przemawiania)

Cap. IV. – De statu Congregationis Oratorii perpetuo (O wieczystym stanie Kongregacji Oratorium)

Cap. V. – De Praepositi, et quatuor Presbyterorum Deputatorum electione, et munere (O wyborze Prepozyta i czterech Kapłanów Deputatów i ich zadaniach)

Cap. VI. – De admittendis in Congregationem et ejiciendis ex ea (O przyjmowaniu i wydalaniu z Kongregacji)

Cap. VII. – De Tyronum institutione (O nowicjacie)

Cap. VIII. – De praecipuis nostrorum observationibus (O wyłącznie naszych zwyczajach)

Cap. IX. – De vestitu, et consuetudine familiari (O stroju i rodzinnym sposobie życia)

¹⁵³ Por. G. Finotti, *Charyzmat Kongregacji Oratorium św. Filipa*, tł. M. Stebart, Tarnów 1993, s. 3.

¹⁵⁴ Por. *Słownik łacińsko – polski do użytku szkół średnich*, dz. cyt., s. 428.

¹⁵⁵ Por. *Słownik kościelny łacińsko – polski*, spolszczył, ułożył i uzupełnił A. Jougan, wyd. II, Michalineum 1948, s. 312.

¹⁵⁶ Tłumaczenie własne.

Cap. X. – De Triclinio et communi Mensa (O refektarzu i wspólnym stole)

- Lector, et Lectio Mensae (Lektor i czytanie przy stole)

- Res dubiae in mensa proponendae (Wątpliwości przedkładane przy stole)

- Appendix (Dodatek)

- Appendix primi capituli consulto seposita (Dodatek do pierwszego rozdziału umyślnie usuniętego)

- Exercitationes, in quibus versari solent Dominicis diebus (Ćwiczenia, w których należy brać udział w niedziele)

- Aliae a prandio exercitatives tam in Dominicis, quam in aliis Festis diebus (Inne ćwiczenia, które należy uwzględnić w niedziele i święta)

- Externorum in Oratorio munera (Zadania zewnętrzne w Oratorium)

- Horum electionis ordo (Porządek ich wyboru)

- Admonitio (Upomnienie)

Fundamentalną rolę, w tym co dotyczy istoty Kongregacji i świadczy o jej oryginalności w Kościele pełnią dwa dekryty zawarte w rozdz. IV *O wieczystym stanie Kongregacji*. Pierwszy powstał w dniu śmierci św. Filipa 26 maja 1595 r. i dotyczył zakazu składania jakichkolwiek ślubów oraz konsekwencji ich złożenia: *Skoro Kongregacja Oratorium została niegdyś pod wpływem Bożego natchnienia założona przez świętego Ojca Filipa Neri jako związana jedynym tylko węzłem wzajemnej miłości z wykluczeniem jakichkolwiek więzów takich jak: śluby, przysięgi czy tego rodzaju przyrzeczenia. Taka była i będzie zawsze jednoznaczna wola jego i wszystkich ojców Kongregacji. Aby zaś Kongregacja taką pozostała, postanowiono, że na wypadek gdyby niektórzy spośród nas uważali, że trzeba odejść od tego stanu i związać Ojców oraz Braci jakimiś węzłami ślubów, przysięg czy przyrzeczeń, chociażby oni stanowili większość, wolno im będzie wstąpić do takiego zakonu jakiego zechcą, druga zaś część, choćby była o wiele mniejsza, zachowa całą własność Kongregacji gdziekolwiek by ona się znajdowała, jak długo wytrwa w tym stanie i nie ma obowiązku dawać tamtym czegokolwiek co posiada lub nabędzie. W*

*ten sposób zostanie zachowana Kongregacja w Kościele Bożym, pięknym swoją różnorodnością*¹⁵⁷.

Drugi dekret z 21 kwietnia 1587 r., potwierdzony w styczniu 1596 r. dotyczy bezwzględnej autonomii poszczególnych domów Kongregacji: *Aby przypadkiem pod pretekstem rozszerzania Kongregacji ktoś jej nie rozsypał i aby uniknąć zamieszania jakie stwarza często wielka liczba i aby należący do Kongregacji ściślej byli związani węzłem miłości, wzmacnianym codziennym życiem wspólnym i aby mogły być łatwiej poznane u każdego z nich ich obyczaje oraz aby osoby, które się znają, mogły się wzajemnie darzyć szacunkiem, postanowiono, że Kongregacja nie będzie przyjmowała gdzie indziej jakiegóż nowej siedziby, ani też nie będzie podejmowała się obowiązku kierowania inną Kongregacją*¹⁵⁸.

2.2. Constitutiones et Statuta Generalia z 1943 r.

Wejście w życie Kodeksu Prawa Kanonicznego w 1917 r. pociągnęło za sobą konieczność dostosowania do jego wymogów *Instituta Congregationis Oratorii* z 1612 r. Po odbytych Kongresie Generalnym Oratorium w 1942 r. przygotowano odnowiony tekst Konstytucji Kongregacji Instytutu Oratorium św. Filipa Neriusza¹⁵⁹. Przy tej okazji Konstytucje zostały uzupełnione Statutami Generalnymi, *aby troskliwie zachowana była we wszystkim pierwotna autonomia owych Kongregacji Oratorium Filipińskiego, aby przez powziętą między nimi łączność mogły się wzajemnie podtrzymywać i wspomagać*¹⁶⁰. Dzieła tego dokonał klaretyn i kanonista z Uniwersytetu Laterańskiego o. Arcadio Larraon¹⁶¹ – Wizytator Apostolski przy pomocy filipinów reprezentujących różne kraje

¹⁵⁷ Inst.1612, nr. 37 - 38.

¹⁵⁸ Inst. 1612, nr. 40 – 41.

¹⁵⁹ *Constitutiones et Statuta Generalia*, Textus, Congregationum Instituti opera, revisus, accurate emendatus Codicique Iuris Canonici accommodatus, a S. Congregatione de Religiosis ex Audientia SS.mi (12 Aprilis 1943) ad experimentum confirmatae, Romae 1962. Tł. polskie: *Konstytucje Kongregacji Instytutu Oratorium św. Filipa Neriusza* przez Pawła V w breve *Christifidelium* (24 lutego 1612) zatwierdzone i po dokładnym przystosowaniu do Kodeksu Prawa Kanonicznego przez Św. Kongregację dla Zakonów ex Audientia SS.mi (12 kwietnia 1943) dla wypróbowania zatwierdzone. /b.m.w./, AFG. Odtąd cyt.: KO 1943; SG 1943.

¹⁶⁰ Dekret, w: KO 1943..., dz. cyt., s. 79.

¹⁶¹ Por. E.A. Cerrato, *Konfederacja Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri*, tł. M. Stebart, *Oratoriana* 47 (2004), s. 97.

pochodzenia¹⁶². Ich zadaniem było poprawienie Konstytucji i ułożenie Statutów Generalnych, które miały pomóc autonomicznym Kongregacjom *skutecznie się wspomagać i odpowiednio być reprezentowane w Stolicy Świętej*¹⁶³.

12 kwietnia 1943 r. papież Pius XII podczas audiencji udzielonej Prefektowi Świętej Kongregacji dla Zakonów kard. Wincentemu La Puma *poleciał poprawki zawarte w Konstytucjach zatwierdzić i uznać, Statuty zaś Generalne poleciał aprobować na próbę, aż do czasu, gdy po uspokojeniu zamieszek w świecie, według zdania Przewielebnego Wizytatora, będą zewsząd mogły się zebrać Oratoria Filipińskie*¹⁶⁴.

Konstytucje Kongregacji Oratorium z 1943 r. składają się ze wstępu, piętnastu rozdziałów oraz *Dekretu* promulgującego. Treść rozdziałów jest następująca:

Rozdz. I. O Oratorium i modlitwie (1–13)

Rozdz. II. O Kościele i nabożeństwach (14–26)

Rozdz. III. O zbawiennym zwyczaju bezpośredniego przemawiania zarówno w kościele jak i w Oratorium (27–34)¹⁶⁵

Rozdz. IV. O wieczystym stanie Kongregacji (36–42)

Rozdz. V. O wyborze i zadaniu Prepozyta oraz czterech kapłanów Deputatów (43–74)

Rozdz. VI. O przyjmowaniu i wydalaniu z Kongregacji (75–95)

Rozdz. VII. O prowadzeniu nowicjatu (96–114)

Rozdz. VIII. O szczególnych naszych praktykach (115–149)

Rozdz. IX. O ubiorze i zwyczajach domowych (150–173)

Rozdz. X. O refektarzu i wspólnym stole (174–186)

Rozdz. XI. O Lektorze i czytaniu przy stole (187–193)

Rozdz. XII. O wątpliwościach podawanych przy stole (194–201)

Rozdz. XIII. O Braciach laikach (202–215)

Rozdz. XIV. O Oratorium świeckim (216–225)

¹⁶² Por. tamże. Także: E.A. Cerrato, *Kongregacja...*, art. cyt., s. 31.

¹⁶³ SG 1943, nr 3.

¹⁶⁴ Dekret, w: KO 1943..., dz. cyt., s. 79.

¹⁶⁵ W polskim tłumaczeniu nr 35 został połączony z 34.

Rozdz. XV. O Konstytucjach (226–227)

Lektura tytułów poszczególnych rozdziałów pozwala zauważyć uderzające podobieństwo w układzie poszczególnych rozdziałów z *Instituta* z 1612 r. Wyraźnie widać, że kierowano się zasadą ścisłej wierności pierwszym Konstytucjom. Zmiany i uzupełnienia nastąpiły tylko tam, gdzie rzeczywiście domagał się tego Kodeks z 1917 r. Może dziwić fakt umieszczenia rozdziału XIII dotyczącego braci laików po sprawach regulujących spożywania posiłków. Konstytucje z dużą szczegółowością regulowały nawet treść i czas odmawianych modlitw (2–5), przybierając przez to często formę regulaminu. Wielokrotnie przyjmują także formę dyrektorium ascetycznego, udzielając wskazań natury duchowej. Należy jednak pamiętać, że właśnie takie były pierwsze *Instituta*, które zbierały konkretne doświadczenie życia wspólnoty kapłanów i braci laików mieszkających przy kościele *S. Mariae ad Vallicellam*.

Kongres Generalny był jednak zdominowany głównie tematem powołania do życia nowej struktury w ramach autonomicznych Kongregacji, zwanej Instytutem, a od 1969 r. – Konfederacją¹⁶⁶. Forma prawna tej unii między Kongregacjami, która rodziła się nie bez kontrowersji¹⁶⁷ została określona w Statutach Generalnych Kongregacji Instytutu Oratorium św. Filipa. Zostały one podzielone na następujące rozdziały:

Rozdz. I. O naturze, celu i urzędach Instytutu (1–11)

Rozdz. II. O normach i prawach Instytutu i Kongregacji (12–30)

Rozdz. III. O poszczególnych Kongregacjach Instytutu (31–46)

Rozdz. IV. O stosunkach między Kongregacjami Instytutu (47–64)

Rozdz. V. O stałej Deputacji Instytutu (65–70)

Rozdz. VI. O Generalnych urzędach Instytutu (71–94)

¹⁶⁶ Por. E.A. Cerrato, *Konfederacja...*, art. cyt., s. 105-106.

¹⁶⁷ Najlepiej o tym świadczą słowa o. A. Larraona w Liście Okólnym do wszystkich Kongregacji po zatwierdzeniu Konstytucji i Statutów Generalnych: *Dzieło, kiedy wszystko zostanie dokonane, powinno przedstawiać owoc, który powoli osiągnął dojrzałość po niemal 50 latach niepokoju i usiłowań, i po dziesięciu latach chętej i konstruktywnej współpracy, wśród modlitw i wysiłków wszystkich Kongregacji. Wszystkich Kongregacji mówimy świadomie, ale musimy dodać, z gorącym uczuciem wdzięczności, zwłaszcza o tych, które szlachetnie czując ich odpowiedzialność, wspólnemu dziełu ofiarowali najlepszą współpracę, mianowicie inteligentną i szczerą krytykę, za pomocą której można było poprawiać, wygładzać, przewidywać i czynić odpowiednie kroki.* Por. tamże, s. 101.

Rozdz. VII. O poszczególnych członkach Instytutu (95–110)

Wydaje się, że w Statutach generalnych można odnaleźć wyraźniej odpowiedź na pytanie czym jest Kongregacja i jakie jest jej miejsce w Kościele, niż w samych Konstytucjach. Znajdujemy tam następującą definicję Instytutu Oratorium: *Instytut Oratorium św. Filipa Neriusza, jak uznaje się pobożnie, przez Niego za natchnieniem Bożym w Rzymie i przez Papieży wielokrotnie zatwierdzany, jest Stowarzyszeniem kleryckim na prawie papieskim (Societas clericalis iuris pontificii) Kapłanów, Kleryków oraz laików, którzy prowadzą życie wspólne bez ślubów, stosownie do Konstytucji i Statutów Generalnych aprobowanych przez Stolicę Świętą (can. 673)*¹⁶⁸. Natomiast *Instytut Oratorium składa się z domów, które między sobą stosownie do swych Statutów związane są węzłem miłości i posiadają nazwę Kongregacji (...) lecz są między sobą całkowicie niezależne*¹⁶⁹ i *posiadają pełną autonomię*¹⁷⁰.

Zgodnie z normami wydanymi przez Kongregację Biskupów i Zakonników z 28 czerwca 1901 r.¹⁷¹ należało w konstytucjach określić cel pierwszorzędny i ogólny oraz drugorzędny, specjalny. W Statutach Generalnych określono, że celem ogólnym istnienia Kongregacji Oratorium św. Filipa jest uświęcenie członków, które ma realizować się poprzez:

- 1) Wolne zachowanie rad ewangelicznych, ale *wykluczając zarówno śluby publiczne jak i prywatne, a także przysięgi i jakiegokolwiek inne więzy przyrzeczeń, członkowie związani są ze swymi Kongregacjami i Instytutem wolnym węzłem miłości i dobrej woli*¹⁷².
- 2) Trwałe i wierne zachowanie życia wspólnego.
- 3) Praktyki ascetyczne, a szczególnie poprzez modlitwę i umartwienie własnej woli.
- 4) Wypełnianie świętych czynności kapłańskich.

¹⁶⁸ SG 1943, nr 1.

¹⁶⁹ SG 1943, nr 2.

¹⁷⁰ SG 1943, nr 5.

¹⁷¹ *Normae* (28 iunii 1901) *secundum quasi S. Congr. Episcoporum et Regularium procedere solet in approbandis novis institutis voto rum simplicium*, w: T. Schaefer, *De religiosis ad normam Codicis Iuris Canonici*, Roma 1947⁴, s. 1102 – 1135.

¹⁷² SG 1943, nr 6.

- 5) Naśladowanie św. Filipa w służbie Bożej, bratnim współzyciu i kierowaniu duszami, w RADOŚCI¹⁷³.

Celem specjalnym Kongregacji Oratorium była praca *dla zbawienia dusz przez czynności kapłańskie, stosownie do Konstytucji i Statutów*¹⁷⁴. Dla osiągnięcia tego celu wyznaczono następujące środki:

- 1) Ewangeliczne kaznodziejstwo dostosowane do współczesnych potrzeb.
- 2) Ukształtowanie dusz do życia prawdziwie chrześcijańskiego, odznaczającego się synowską miłością Boga, czynną miłością bliźniego, umocnioną szczerym pełnieniem dzieł miłosierdzia, szczególnie przez Oratorium świeckie.
- 3) Stałe słuchanie spowiedzi i kierownictwo duchowe.
- 4) Pilne, pobożne i godne celebrowanie nabożeństw w kościele, aby Bogu była oddana cześć należna, a lud otrzymał zbudowanie.
- 5) Apostolstwo młodzieżowe, pełnione zarówno starym przyjętym sposobem, jak również szczególnie wzmożone nowymi sposobami odpowiadającymi współczesnym potrzebom¹⁷⁵.

Statuty Generalne wprowadzone w życie ad experimentum w 1943 r. zyskały ostateczne zatwierdzenie podczas Kongresu Generalnego już po zakończeniu działań wojennych w 1948 r. Do obowiązującego tekstu został jednogłośnie dołączony zapis o obowiązku wizytacji Kongregacji co pięć lat przez Wizytatora¹⁷⁶. Ponieważ Statuty ciągle nie precyzowały kto i w jakim trybie miałby być powołany na ten urząd, Kongregacja ds. Zakonów 24 września 1958 r. stosownym Dekretem postanowiła:

1. Stolica Apostolska ponownie uznaje i potwierdza, zgodnie z wolą Założyciela, absolutną autonomię i immunitet jurysdykcji Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri, o tyle, że nie ma nikogo, kto by przewodniczył

¹⁷³ Por. SG 1943, nr 7.

¹⁷⁴ SG 1943, nr 8.

¹⁷⁵ Por. SG 1943, nr 9.

¹⁷⁶ Por. E.A. Cerrato, *Konfederacja...*, art. cyt., s. 102.

jako Superior Generalny, który miałby władzę, na mocy Konstytucji, dotyczącą wewnętrznego zarządu Kongregacji.

2. Ponieważ nie ma instytucji bezpośredniego zarządu scentralizowanego, Stolica Apostolska przyjmuje władzę czuwania bezpośrednio nad Kongregacjami w tym celu, , aby nie zostały zaniedbane zachowywanie Konstytucji i wierność duchowi Ojca Założyciela. To prawo wykonuje poprzez swojego Delegata, nazywanego WIZYTATOREM ORATORIUM ŚW. FILIPA.

3. Wizytator zostaje wybrany przez Kongres i zatwierdzony przez Stolicę Apostolską¹⁷⁷.

W odróżnieniu od Konstytucji z 1612 r., które powstały na potrzeby Kongregacji rzymskiej i wyrastały z jej doświadczeń, sytuacja zmienia się w Konstytucjach z 1943 r., gdzie nie odwołuje się już do reguł Kongregacji rzymskiej rozszerzonych na inne Kongregacje, ale mówi się o prawie Instytutu Oratorium utworzonego przez wszystkie Kongregacje Oratorium św. Filipa Neri¹⁷⁸.

2.3 Constitutiones seu Instituta z 1969 r.

Sobór Watykański II w dekrete o przystosowanej odnowie życia zakonnego *Perfectae caritatis* polecił, aby Konstytucje i zwyczajniki poddać odpowiedniej rewizji, usunąć przepisy przestarzałe i dostosować do dokumentów wydanych przez Sobór¹⁷⁹. Pierwszą taką próbę podjęto na Kongresie Generalnym w 1969 r. W liście Prokuratora Generalnego Johna A. Nedley'a do wszystkich Kongregacji, w pracy nad odnowieniem Konstytucji zostały postawione następujące zadania:

- 1. Kongres 1968 ma podjąć jedynie decyzję ad experimentum.*
- 2. Nowy, ogólny Kongres ma się odbyć w ciągu następnych 2 lub 5 lat. W międzyczasie urzędy wyższych stanowisk miałyby być przedłużane.*
- 3. Zasada decentralizacji winna być jasno sformułowana, aby Oratoria mogły tworzyć regionalne i krajowe Federacje. One działają w ramach*

¹⁷⁷ *Decretum S. Congregationis de Religiosis*, 14536-58, w: E.A. Cerrato, *Konfederacja...*, art. cyt., s. 104.

¹⁷⁸ *Projekt propozycji zmiany Konstytucji i Statutów Generalnych*, *Oratoriana*, nr 52 (2005), s. 43.

¹⁷⁹ Por. PC 3.

Konstytucji, która podaje ogóle, podstawowe zasady i przedkłada jasne i zwięzłe, ogólnie wiążące prawo, które wszystkie Kongregacje Oratorium winny przestrzegać.

4. Prepozyci każdego kraju tworzą ciało doradcze i kierownicze.

5. Prepozyci każdego kraju nie tworzą ciała doradczego i kierowniczego (nr 4).

6. Kongres międzynarodowy ma się odbywać co 6 lat, o ile Federacje nie działają skutecznie i sprawnie. O ile ich działalność jest skuteczna, wówczas co 10 lat.

7. Deputaci reprezentujący jedną grupę językową albo narodową winni być wybrani na Kongres przez delegatów należących do owej grupy językowej względnie krajowej.

8. Komisja przygotowawcza Kongresu 1968 ma być poszerzona pod względem liczebności i zasięgu kompetencji, aby każda Federacja i kraj były reprezentowane. Ta komisja ma przygotować pełniejsze wydanie Konstytucji. Przede wszystkim każde Oratorium jest zobowiązane do studiowania, wspierania i dawania projektów na temat – w jaki sposób w duchu św. Filipa należy rozwiązywać problemy powstające dziś w Oratorium i w stosunku do Ludu Bożego.

9. Zjednoczenie, Federacja krajowa, regionalna, albo na podłożu kulturalnym nie sprzeciwia się i nie narusza autonomii poszczególnego Oratorium.

10. Urząd prepozyta powinien być ograniczony do dwóch kadencji.

11. Założenie nowej Kongregacji winno być powierzone trosce Kongregacji już ukonstytuowanej. Jeżeli to okazuje się niepraktyczne, należy utworzyć „Provisorium” w taki sposób, by nowa Kongregacja podlegała w jakiejś formie prawnej Prokuratorowi Generalnemu.

12. Domy ulegające jakiemuś kryzysowi należy osądzać według obiektywnych kryteriów.

13. By zadość uczynić dążeniom Soboru Watykańskiego II i potrzebom właściwości regionalnych należy dopuścić do dalszego eksperymentowania Konstytucjami.

14. Cały rozdział 13 Konstytucji¹⁸⁰ powinien być skreślony. Wskazania w nr 205 odnoszą się do wszystkich członków, nie tylko do braci – laików.

15. Kongregacje pragnące udzielić prawa głosu braciom dojrzałym do tego, mają mieć prawo uzyskania pozwolenia od Stolicy Ap.

16. Proponuje się przyjęcie uchwały Deputacji Permanentnej na temat członków Deputacji – deputowani są między sobą równi. O procedencji stanowi inkorporacja domu do kongregacji św. Filipa. Prezesa Deputacji wybierają deputaci spośród siebie, przed zakończeniem Kongresu Generalnego w tajnym głosowaniu. Jeżeli nie ma przewodniczącego, deputaci wybierają w swoim gronie pełniącego obowiązki prezesa¹⁸¹.

Deputacja Permanentna wraz z ustanowioną w tym celu komisją opracowała nowe teksty, które zostały zatwierdzone przez Kongres i ogłoszone ad experimentum przez Wizytatora Apostolskiego¹⁸² jako *Constitutiones seu Instituta Oratorii S. Philippi Nerii* oraz *Statuta Generalia Confoederationis Congregationum Oratorii S. Philippi Nerii*¹⁸³. Właśnie od tego Kongresu *Institutum Oratorii S. Philippi Nerii* został zmieniony na *Confoederatio Oratorii S. Philippi Nerii*¹⁸⁴.

Układ odnowionych Konstytucji został opracowany w następujący sposób:

Wstęp

Rozdz. I. Natura Oratorium

A. Oratorium i modlitwa

B. Kongregacja Oratorium

C. Niezmienny status Kongregacji Oratorium

Rozdz. II. Przepisy prawne Kongregacji Oratorium

¹⁸⁰ KO 1943, *O braciach laikach*.

¹⁸¹ J.A. Nedley, *List*, Rzym, kwiecień 1968 r., AFG.

¹⁸² E.A. Cerrato, *Konfederacja...*, art. cyt., s. 105.

¹⁸³ *Constitutiones seu Instituta Congregationum Oratorii S. Philippi Nerii a Congressu Generali Oratoriano anni 1969 approbatae*, Ramae 1970. Tł. polskie: *Konstytucje i Statuty Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri*, /b.m.w./, AFG. Odtąd cyt.: KO 1969.

¹⁸⁴ SG 1969, 1. Por. E.A. Cerrato, *Konfederacja...*, art. cyt., s. 106.

Rozdz. III. Sposób rządzenia Kongregacją

- A. Rola Kongregacji Generalnej, Kongregacji Deputatów i Prepozyta
- B. Wybór Prepozyta i Deputatów
- C. Rezygnacja i usunięcie Prepozyta

Rozdz. IV. Agregacja

- A. Przyjęcie członków
- B. Kierownictwo probantami i święcenia kleryków
- C. Agregacja i głos czynny
- D. Wydalenie

Rozdz. V. Zwyczaje kongregacyjnej rodziny

Rozdz. VI. Posługiwanie czyli dzieła apostołskie

Przestroga

Załącznik 1: Sposób wyboru Prepozyta

Załącznik 2: Prowadzenie Parafii/ Duszpasterstwo parafialne

Załącznik 3: Dekrety o wieczystym stanie Kongregacji Oratorium

Natomiast Statuty Generalne zostały zredagowane w następujący sposób:

Rozdz. I. Określenie Konfederacji

- A. Natura i cel Konfederacji
- B. Prawa Konfederacji

Rozdz. II. Poszczególne Kongregacje Konfederacji

- A. Kongregacje już założone
- B. Erekcje nowych Kongregacji

Rozdz. III. Wzajemne relacje między Kongregacjami Konfederacji

- A. Unia między Kongregacjami
- B. Współpraca pomiędzy Kongregacjami
- C. Dzieła Kongregacjom wspólne
- D. Przejście członków z jednej Kongregacji do drugiej

Rozdz. IV. Organa Konfederacji

- A. Kongresy
- B. Deputacja Permanentna
- C. Prokurator Generalny
- D. Inni urzędnicy Konfederacji

Załącznik: Delegat Stolicy Apostolskiej i relacja Konfederacji do jego osoby

- A. Delegat
- B. Obowiązki Delegata w czasie wizytacji
- C. Rady wizytacyjni

Także w przypadku przystosowania Konstytucji filipińskich do odnowy soborowej nie uniknięto trudności, które zostały przedstawione w rozdziale I.1 niniejszej pracy oraz w ogóle pierwotnych trudności z powstaniem Konstytucji. Przykładem tego jest relacja jednego z uczestników tego Kongresu: *Uważnie czytając tę relację, myśl kieruje się do pewnego listu O. Antoniego Gallonio do O. Antoniego Talpy z 30 stycznia 1598 roku, ujawniającego sprzeczności wokół autentycznej interpretacji ducha błogosławionego O. Filipa: „Wielu mówi wiele rzeczy, że są zgodni z wolą naszego Świętego, i się mylą, ponieważ tak nie jest, ale są bardzo zgodni z swoją wolą... Przypominam sobie, że kiedyś powiedziałem w Kongregacji, iż z naszym Świętym wielu robi tak, jak robią szewcy ze skórą, którą naciągają, jak chcą”¹⁸⁵. Sobór Watykański II zapoczątkował odnowę instytutów życia konsekrowanego, jednak wszyscy mieli świadomość, że prawne zarządzenia*

¹⁸⁵ Tamże, przypis 199.

soborowe i posoborowe miały charakter tymczasowy i obowiązywały do chwili wejścia w życie nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego z 25 stycznia 1983 r.¹⁸⁶.

2.4. Constitutiones et Statuta Generalia z 1989 r.

Ponownie sprawą dostosowania Konstytucji do obowiązującego prawa Kościoła zajęły się Kongresy Generalne dopiero w 1982 i 1988 r.¹⁸⁷ Tak więc obecnie obowiązujące Konstytucje i Statuty Generalne¹⁸⁸ są zwięźczeniem trzech Kongresów i zostały zatwierdzone Dekretem Kongregacji ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego z 21 listopada 1989 r.

Układ obecnie obowiązujących Konstytucji jest następujący: Po Dekrecie kard. J. Jerome Hamera OP i przedmowie nawiązującej do pierwszej Konstytucji, w której zawarta jest myśl Założyciela – św. Filipa Neri, sposób życia, który zatwierdzał krok po kroku różniący się od zakonnego, jednak *jest najbardziej stosowny dla kapłanów świeckich i ludzi świeckich oraz zgodny z wolą Bożą, wyznając, że nie on jest założycielem Kongregacji lecz, że założył ją i zatwierdził Bóg Najlepszy i Najwyższy, Władca i Dokonawca*¹⁸⁹.

Rozdz. I . Natura Oratorium

A. Oratorium i Modlitwa

B. Kongregacja Oratorium

C. Niezmienny status Kongregacji Oratorium

Rozdz. II. Przepisy prawne Kongregacji Oratorium

Rozdz. III. Sposób rządzenia Kongregacją

A. Rola Kongregacji Generalnej, Kongregacji Deputatów i

Prepozyta

¹⁸⁶ Por. J. Kałowski, *Konstytucje i inne zbiory prawne instytutów życia konsekrowanego według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, PK 29 (1986) nr 1 – 2, s. 151.

¹⁸⁷ Por. E.A. Cerrato, *Konfederacja...*, art. cyt., s. 106.

¹⁸⁸ *Constitutiones et Statuta Generalia Confoederationis Oratorii Sancti Philippi Nerii*, zatwierdzone przez Stolicę Apostolską Dekretem Kongregacji ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego 21 listopada 1989 r. Tł. polskie: *Konstytucje i Statuty Generalne Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri*, Federacja Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri w Polsce, Gostyń – Święta Góra 1992. Odtąd cyt.: KO 1989; SG 1989.

¹⁸⁹ KO 1989, Przedmowa, s. 14.

B. Wybór Prepozyta i Deputatów

C. Rezygnacja i usunięcie Prepozyta, Deputatów

Rozdz. IV. Agregacja

A. Przyjęcie

B. Wychowanie probantów

C. Agregacja, święcenia i głos czynny

D. Wydalenie

E. Ekskluacja i wystąpienie

Rozdz. V. O rodzinnym obcowaniu w Kongregacji

Rozdz. VI. Posługiwanie czyli dzieła apostołskie Kongregacji

Rozdz. VII. Posługa parafialna

A. Przyjęcie parafii i natura

B. Odwołanie proboszcza i dochody

C. Wikariusze współpracownicy

Rozdz. VIII. Sposób wyboru Prepozyta i Deputatów

Napomnienia

Należy zauważyć, że w rozdz. IV,C na mocy dekretu Prefekta Kongregacji Instytutów życia konsekrowanego i Stowarzyszeń życia apostołskiego został uchylony p.70b Konstytucji mówiący, aby „wszystkie *litterae dimissoriae*, oprócz otrzymania zgody Kongregacji Generalnej, musiałyby być przedstawione Delegatowi Stolicy Apostolskiej aby otrzymać *nihil obstat*”¹⁹⁰. Ponadto wydaje się błędnie zatytułowany rozdz. IV,I – *Ekskluacja*, ponieważ zgodnie z kan. 745 w stowarzyszeniach życia apostołskiego występuje *indult przebywania poza stowarzyszeniem*.

¹⁹⁰ Dekret z 19 lutego 2007 r., Prot. N. R 27-1/2005, w: *Oratoriana*, 58 (2004), s. 3.

Statuty Generalne mają układ następujący:

Rozdz. I. Konfederacja

A. Natura i cele Konfederacji

B. Prawo Konfederacji

Rozdz. II. Poszczególne Kongregacje Konfederacji

A. Kongregacje już założone

B. Erekcja nowych Kongregacji

Rozdz. III. Relacje między Kongregacjami Konfederacji

A. Unia między Kongregacjami

B. Współpraca między Kongregacjami

C. Dzieła wspólne Kongregacjom

D. Przejście z jednej Kongregacji do drugiej

Rozdz. IV. Organa Konfederacji

A. Kongresy

B. Deputacja Permanentna

C. Prokurator Generalny

D. Inni urzędnicy Konfederacji

Rozdz. V. Delegat Stolicy Apostolskiej

A. Delegat

B. Obowiązki Delegata w czasie wizytacji

C. Rady wizytacyjni

Po odbytym Kongresie Generalnym w 2006 r. zostały naniesione poprawki do Statutów Generalnych, zatwierdzone ad experimentum przez Prefekta Kongregacji Instytutów życia konsekrowanego i Stowarzyszeń życia apostołskiego do najbliższego Kongresu Generalnego Konfederacji¹⁹¹. Zmiany dotyczą następujących nr: 17; 41,5; 45,4; 48; 51,2,4; 52,2; 54,1,2,3; usunięto 57, I ,5,

¹⁹¹ Dekret z 19 lutego 2007 r., Prot. N. R 27-1/2006, w: *Oratoriana*, 58 (2004), s. 4 – 8.

ponieważ został włączony w nr 54; został dodany na ostatnim miejscu nr 57.I nowy 5; 77; oraz przypomniano nowy tekst nr 50, zatwierdzony przez Stolicę Apostolską [Prot. Nr 1297/2002], na prośbę Deputacji Permanentnej z 2001 roku, w którym w miejsce "przynajmniej czterech" wstawiono "większa część Deputatów", zmiana była konieczna z względu na to, że liczba Deputatów została zwiększona do dziewięciu¹⁹².

¹⁹² Tamże.

Rozdział 3

ZASTOSOWANIE NORM KODEKSOWYCH W KONSTYTUCJACH KONGREGACJI ORATORIUM Z 1989 R.

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. nie definiuje wprost czym są konstytucje, ale podaje istotne elementy, które powinny być uwzględnione w kodeksie fundamentalnym, czyli konstytucjach¹⁹³. Elementy te znajdują się w kan. 587§1: *Dla lepszej ochrony własnego powołania oraz identyczności poszczególnych instytutów, kodeks fundamentalny, czyli konstytucje każdego instytutu, oprócz tego, co nakazuje zachować kan. 578, powinny zawierać także normy fundamentalne odnośnie do zarządzania instytutem i dyscypliny członków, włączania członków oraz ich formacji, jak również przedmiotu podejmowanych świętych zobowiązań.* Przywołany kan. 578 KPK mówi: *Wszyscy powinni wiernie zachowywać myśl i zamierzenia założycieli, zatwierdzone przez kompetentną władzę kościelną dotyczące natury, celu, ducha i charakteru instytutu, jak również zdrowych jego tradycji, co stanowi dziedzictwo tegoż instytutu.*

Elementami wymienionymi w obu kanonach, które powinny znaleźć swoje miejsce w konstytucjach zgromadzenia są: natura instytutu, cel, duch, charakter instytutu, zarząd instytutem, dyscyplina członków, przyjmowanie do instytutu, zasady odnoszące się do formacji oraz przedmiot ślubów lub innych zobowiązań¹⁹⁴. Kan. 731§1 KPK zobowiązuje członków stowarzyszeń życia apostołskiego, do których zalicza się Kongregacja Oratorium św. Filipa Neri¹⁹⁵, do realizacji – bez ślubów zakonnych – własnego celu apostołskiego stowarzyszenia, prowadząc życie braterskie we wspólnocie, zgodnie z własnym sposobem życia, dążąc do doskonałej miłości przez zachowanie konstytucji.

¹⁹³ Por. J. Kałowski, *Konstytucje i inne zbiory ...*, art. cyt, s. 153 - 154.

¹⁹⁴ Por. tamże, s. 154.

¹⁹⁵ KO 1989, 15.

3. 1. Dziedzictwo Kongregacji Oratorium w Konstytucjach

Elementy konstytutywne zawarte w kan. 578 KPK mają swoje źródło w zamyśle i inspiracji założyciela i nadają danemu instytutowi tylko mu właściwą tożsamość tworząc jego dziedzictwo (*patrimonium*)¹⁹⁶. Kongregacja Oratorium św. Filipa Neri wyrasta z oryginalnego charyzmatu jej Założyciela, który nigdy nie planował zakładania nowego zgromadzenia zakonnego w Kościele. Jej forma prawna krystalizowała się przez styl życia wspólnoty kapłanów i braci laików gromadzących się przy ojcu Filipie Neri. Cechy konstytutywne dla Kongregacji Oratorium zostały określone już za jego życia, a prawnie zatwierdzone w *Instituta* w 1612 r.¹⁹⁷

Istnienie tego instytutu nie jest więc sprawą uwarunkowań – tylko historycznych i przypadkowych¹⁹⁸ – lecz poprzez świadomy wybór jego Założyciela, określa na zawsze nadany mu charakter. Cechami charakterystycznymi Kongregacji Oratorium odróżniającymi ją od innych instytutów są niewątpliwie:

1. Styl życia kapłanów na sposób świecki, czerpiących jednak w swej duchowości inspiracje z różnych tradycji zakonnych.
2. Brak jakichkolwiek ślubów, czy przyrzeczeń.
3. Samoistność i autonomia poszczególnych domów, wykluczająca jakąkolwiek centralizację i możliwość kierowania jednego domu przez inny.
4. Środowisko miejskie jako naturalne dla powstania Oratorium, które jest miejscem ewangelizacji przez liturgię, indywidualne kierownictwo duchowe, familiarny sposób przepowiadania Słowa Bożego oraz szerzenie kultury muzycznej¹⁹⁹.

Kan. 732 KPK stwierdza, że Stowarzyszenia życia apostolskiego obowiązują postanowienia zawarte w kan. 578-597 oraz 606, z zachowaniem jednak natury każdego stowarzyszenia. Natomiast kan. 578 zobowiązuje wszystkich członków

¹⁹⁶ Por. E. Gambari, *Życie zakonne...*, dz. cyt. s. 149.

¹⁹⁷ Zob. rozdz 2.1. niniejszej pracy.

¹⁹⁸ Por. E. Gambari, *Życie zakonne...*, dz. cyt. s. 736.

¹⁹⁹ Por. H. Jaromin, *Zarys...*, art. cyt., s. 11.

danego instytutu do wiernego zachowywania jego dziedzictwa²⁰⁰, na które składa się: natura, cel, duch i charakter instytutu, oraz zdrowe jego tradycje, zatwierdzone przez kompetentną władzę kościelną.

Określenie natury danego instytutu, która pozwoli na realizację postawionych sobie celów, należy zawsze do jego Założyciela i kompetentnej władzy kościelnej, która zatwierdza nowo powstałą wspólnotę²⁰¹. W Konstytucjach Kongregacji Oratorium, jej natura została określona w rozdziale pierwszym przez:

1. samą nazwę – Oratorium, jako miejsce przeznaczone na modlitwę²⁰²;
2. Kongregację, która jest zgromadzeniem od początku powstałym dla służenia Oratorium²⁰³;
3. niezmienny status Kongregacji Oratorium polegający na związku miłości wzajemnej i nieskrępowaniu żadnymi węzłami ślubów, przysięg czy podobnego rodzaju przyrzeczeń²⁰⁴ oraz autonomii i niezależności poszczególnych domów²⁰⁵.

Konstytucje podkreślają, że racją istnienia Kongregacji jest Oratorium, w którym wierni mają rozwijać ducha kontemplacji i umiłowania spraw Bożych poprzez poufale obcowanie ze Słowem Bożym oraz wspólną modlitwę myślną i ustną²⁰⁶. W tradycji spotkań oratoryjnych wszystko to odbywało się *in spiritu et veritate et in simplicitate cordis*²⁰⁷. Wydaje się, że przykładem niepotrzebnej akomodacji nauczania soborowego we własnym prawodawstwie instytutów, wbrew zaleceniom kan. 587§3²⁰⁸ KPK w stosunku do nr 7²⁰⁹ jest dodany nr 8 konstytucji: *To zaś zjednoczenie, jako zgromadzenie w Kościele przez samego Ducha Świętego, łączy się w szczególny sposób jego tajemnicą i poświęca dobru i wzrostowi Kościoła.*

²⁰⁰ Szeroko to zagadnienie zostało opisane przez B. Szewczul, *Troska Kościoła...*, s. 67 - 210.

²⁰¹ Por. tamże, s. 73.

²⁰² KO 1989, 1. *Jest to nazwa starożytnego urzędnika, które Filip odnowił i na nowo ożywił. I tutaj także uwidacznia się to, że Święty, myśląc o reformie Kościoła XVI wieku, kieruje swój wzrok i swoje serce do najdawniejszych czasów chrześcijaństwa.* P. Türks, *Filip Neri...* dz. cyt., s. 60 – 61.

²⁰³ KO 1989, 5.

²⁰⁴ KO 1989, 9.

²⁰⁵ KO 1989, 13.

²⁰⁶ KO 1989, 3.

²⁰⁷ P. Türks, *Filip Neri...* dz. cyt., s. 59.

²⁰⁸ *W tym kodeksie należy odpowiednio zharmonizować elementy duchowe i prawne; przy czym jednak nie powinno się mnożyć norm prawnych bez konieczności.*

²⁰⁹ *W Kongregacji Oratorium naczelną rolę zajmuje zawsze poufale obcowanie ze Słowem Bożym, czyli rozmowa duchowa, dzięki której wciąż i nieustannie rozniecany jest i podtrzymywany duch wiary i modlitwy, miłości i służby.*

(por. *Lumen Gentium* 44,2), przez co kodeks fundamentalny nabiera raczej charakteru dyrektorium ascetycznego.

Pewne trudności interpretacyjne może powodować nr 10 Konstytucji mówiący o tym, że *św. Filip pragnął prowadzić swych synów inną drogą, chciał aby byli świeckimi*. Termin *świecki* ma ściśle określone znaczenie w prawie kanonicznym²¹⁰. Natomiast *Kongregacja Oratorium jest Stowarzyszeniem Kleryckim na prawach papieskich (kan. 589), Duchownych i Świeckich, którzy według niniejszych Konstytucji prowadzą wspólne życie bez ślubów, związani jedynie więzią wzajemnej miłości*²¹¹. Nie należy jednak rozpatrywać tej kwestii na płaszczyźnie tylko kanonicznej, lecz zgodnie ze wskazaniem kan. 731§1 KPK uwzględniającego własny sposób życia stowarzyszenia, także na płaszczyźnie duchowej. *Świeckość* podkreślona w nr 10 ma charakter oryginalnej drogi duchowej członków Kongregacji, przejawiającej się w różnicy stylu życia od zakonnego²¹².

Rozdział dotyczący natury Oratorium kończy się stwierdzeniem, że *Kongregacja ponieważ została założona dla zbawienia ludzi, należy mieć stale na względzie jak najlepsze dostosowanie postugi do ich potrzeb, byleby dało się to pogodzić z celami Kongregacji Oratorium*²¹³. Konstytucje zakładają przez to duży margines działalności duszpasterskiej mieszczący się w naturze Oratorium, ale zawsze podporządkowany głównemu celowi.

Powstanie jakiegoś instytutu w Kościele wynikało zawsze z jakiejś konkretnej potrzeby i wiązało się z podejmowaniem przez niego ściśle określonych zadań²¹⁴. Cel poszczególnych instytutów tradycyjnie dzieli się na ogólny (*finis generalis*) i specjalny (*finis specialis*)²¹⁵. Wymagały tego wytyczne Kongregacji Zakonników z 6 marca 1921 r., dotyczące dostosowania konstytucji do norm Kodeksu z 1917 r. oraz sposobu postępowania Stolicy Apostolskiej przy

²¹⁰ Kan. 207§1: *Z ustanowienia Bożego są w Kościele wśród wiernych święci szafarze, których w prawie nazywa się też duchownymi, pozostałych zaś nazywa się świeckimi.*

²¹¹ KO 1989, 15.

²¹² KO 1989, 10. Por. także E.A. Cerrato, *Kongregacja...*, art. cyt., s. 34 - 35.

²¹³ KO 1989, 14.

²¹⁴ J. Kałowski, *Konstytucje jako zabezpieczenie celu i zadań Instytutów życia konsekrowanego*, PK 36 (1993) nr 3 - 4, s. 6.

²¹⁵ Por. J. R Bar, *Poradnik kanonicznego prawa zakonnego*, Warszawa 1986, s. 15.

zatwierdzaniu nowych zgromadzeń²¹⁶. Cel ogólny inicjuje i określa dziedzictwo danego instytutu znajdując się na czele pozostałych elementów jego dziedzictwa²¹⁷. Natomiast cel specjalny, szczegółowy ma określać dziedzictwo właściwe tylko danemu instytutowi²¹⁸. Dokumenty Soboru Watykańskiego II nie mówią już o podziale celów na: główny i specjalny, lecz zaleciły powrót do wyraźnego określenia przez instytuty własnych zadań i charakteru, przez wierne zachowywanie i rozwijanie dzieł sobie właściwych, aby w ten sposób wypełnić zamiar Założyciela²¹⁹. Normy wykonawcze do Dekretu soborowego zostały zawarte w motu proprio Pawła VI *Ecclesiae Sanctae*, gdzie czytamy, że Konstytucje powinny zawierać *przepisy prawne potrzebne do jasnego określenia charakteru, celów i środków Instytutu*²²⁰. W Kodeksie z 1983 norma ta znalazła odzwierciedlenie w kan. 587§1, który nakazuje wyraźne określenie celu *dla lepszej ochrony własnego powołania oraz identyczności poszczególnych instytutów. Co się tyczy celu apostołskiego jakiejś rodzinnej zakonnej, to jeśli konstytucje go określają, powinny go wyrazić w jasny sposób. Konstytucje powinny w sposób jasny określić i wskazać na specyficzne dzieła, jeśli takie by były, używane przez instytut do osiągnięcia celu apostołskiego*²²¹.

Należy zauważyć, że w odróżnieniu od Statutów Generalnych z 1943²²² r. w obecnie obowiązujących Konstytucjach, trudno znaleźć w jednym miejscu jasno określone cele zgromadzenia. Niewątpliwie celem fundamentalnym, który określa tożsamość Instytutu jest ten, że *Kongregacja jest zgromadzeniem, które od początku powstało dla służenia Oratorium*²²³. O jego specyfice mówią nr 1 – 4 Konstytucji dotyczące natury Oratorium. Cele apostołskie Kongregacji zgodnie z kan. 731§1, zostały określone w rozdziale VI. Zalicza się do nich:

²¹⁶ Por. B. Szewczuł, *Troska Kościoła...*, s. 100.

²¹⁷ Por. tamże, s. 91.

²¹⁸ Por. tamże.

²¹⁹ Por. PC 2b; 20.

²²⁰ ES, 12b.

²²¹ J. Kałowski, *Przystosowanie konstytucji zakonnych do zarządzeń soborowych i posoborowych*, PK 23 (1980) nr 3 – 4, s. 93

²²² SG 1943, 6 - 9.

²²³ KO 1989, 5.

1. Uczestnictwo w posłannictwie Kościoła, odpowiednio do znaków czasu²²⁴.
2. Naśladowanie wspólnoty pierwszych chrześcijan²²⁵.
3. Sprawowanie Najświętszej Eucharystii²²⁶.
4. Pobożne i dostojne sprawowanie kultu Bożego, Bogu na chwałę a ludziom ku zbawieniu i pouczeniu²²⁷.
5. Przystępne i dostosowane do potrzeb słuchaczy i współczesności głoszenie Ewangelii²²⁸.
6. Promieniowanie miłością oratoryjną przez ludzką formację o wymiarze ekumenicznym²²⁹.
7. Pilna posługa w kształtowaniu duchowości poprzez rozmowy duchowe i słuchanie spowiedzi²³⁰.
8. Apostolstwo młodzieży w swoich licznych postaciach²³¹.
9. Pielęgnowanie bratniej miłości chrześcijańskiej przez podkreślanie godności wszystkich wiernych²³².
10. Zgodna współpraca przy wykorzystaniu współczesnych metod, szczególnie przy prowadzeniu Oratorium²³³.
11. Prowadzenie duszpasterstwa parafialnego²³⁴.
12. Utrzymywanie ścisłych i braterskich związków z duchowieństwem diecezjalnym i zakonnym²³⁵.
13. Żywienie specjalnej miłości wobec Kościoła lokalnego i własnego miasta²³⁶.

²²⁴ KO 1989, 108; LG 1,1.

²²⁵ KO 1989, 109; Dz 2, 46; SC 10; PO 5.

²²⁶ KO 1989, 110; PO 9

²²⁷ KO 1989, 111; 112; Kan. 675§1, §2, §3; 677§1.

²²⁸ KO 1989, 113.

²²⁹ KO 1989, 114.

²³⁰ KO 1989, 115.

²³¹ KO 1989, 116; Kan. 795; 801.

²³² KO 1989, 117; LG 32; PO 9.

²³³ KO 1989, 118, 119.

²³⁴ KO 1989, 120; Kan. 520§1, §2; 738§2.

²³⁵ KO 1989, 121; LG 28,3; Kan. 680; MR.

²³⁶ KO 1989, 122.

14. Spełnianie zgodnej z biskupami posługi apostołskiej, ze względu na ich pasterski autorytet w Kościołach partykularnych²³⁷.

Należy zaznaczyć, że sformułowanie niektórych dzieł apostołskich Kongregacji jest obecnie dyskutowana. Dotyczy to nr 115²³⁸, który łączy mało logicznie posługę w konfesjonale z umiłowaniem ubogich, oraz nr 120²³⁹ dotyczący trudności połączenia posługi parafialnej ze specyfiką oratoryjną²⁴⁰. Może dziwić także fakt, że na dalekim miejscu pośród celów apostołskich Kongregacji zajmuje prowadzenie Oratorium, które przynależy przecież do jej natury i jest jej pierwszym i podstawowym celem. Konstytucje podkreślają również w tym miejscu szczególnie miejski (*civitas*) charakter działalności oratoryjnej²⁴¹.

Kolejnym istotnym elementem instytutu jest jego duch. W KPK rozróżniono w dwóch różnych kanonach: 576 i 578 *ducha założyciela* od *ducha instytutu*²⁴². Wskazuje to na bliski związek między duchem założyciela a duchem instytutu, ale niekoniecznie oznacza jego tożsamość. Ducha, który ma być zachowywany jako dziedzictwo, należy poszukiwać w pismach założyciela, historii jego życia oraz powstania danego instytutu²⁴³. Fundator zgromadzenia rozwija w sobie najczęściej jeden szczególny przymiot, który jest dla niego wyjątkowym darem Bożym. Możemy to nazwać także charyzmatem, z tym jednak podkreśleniem, że charyzmat założyciela to dar nieprzekazywalny, natomiast duch to działanie człowieka, stanowiące odpowiedź na Bożą inicjatywę²⁴⁴.

Konstytucje Kongregacji Oratorium, wspominając szczególnie charyzmat św. Filipa Neri, określają jednocześnie ducha Kongregacji, która *podtrzymuje pożyacie braterskie przez zawsze pogodny wewnętrzny i zewnętrzny pokój oraz radość u*

²³⁷ KO 1989, 123; 120; ChD 35; LG 45; Kan. 738§2.

²³⁸ *Własną i szczególną cechą Kongregacji, odpowiadającą myśli Świętego Ojca, jest także pilna posługa w kształtowaniu duchowości przez rozmowy na tematy Boże jak i przez słuchanie spowiedzi. Niech wszyscy współbracia umacniają w bliźnich życie prawdziwie chrześcijańskie i synowską cześć wobec Boga, zawsze „stając się wszystkim dla wszystkich”, zwłaszcza w umiłowaniu ubogich.*

²³⁹ *Posługa parafialna w sposób szczególny odpowiada Kongregacji Oratorium. Duszpasterstwo parafii i jego formy omawiają wszyscy współbracia i pełnią je według myśli Kongregacji, z zachowaniem Kan. 520§1, §2; 738§2.*

²⁴⁰ Por. *Projekt propozycji zmiany Konstytucji...*, art. cyt., s. 46.

²⁴¹ KO 1989, 122.

²⁴² Por. B. Szewczul, *Troska Kościoła...*, s. 112 - 113.

²⁴³ Por. tamże, s. 113. J. W. Gogola, *Zasady wierności...*, dz. cyt., s. 218 - 221.

²⁴⁴ Por. B. Szewczul, *Troska Kościoła...*, s. 112.

wszystkich, dzięki temu cała służba Boża i duszpasterstwo tak będą kształtować, że zawsze będzie prawdą tak o synach jak i o Ojcu: W RADOŚCI²⁴⁵.

Charakter instytutu, choć jest bliski jego natury²⁴⁶, stanowi jednak osobny element dziedzictwa instytutu wymieniony w omawianym kan. 578. Na Soborze Watykańskim II stwierdzono, że *jest rzeczą korzystną dla samego Kościoła, żeby instytuty miały swój odrębny charakter i własne zadania*²⁴⁷. Charakter instytutu ma kształtować takie dziedziny życia instytutu jak: biblijna, liturgiczna, dogmatyczna, duszpasterska, ekumeniczna, misyjna i społeczna²⁴⁸. Także sposób życia instytutu, modlitwy, pracy i rządzenia powinien odpowiadać zgodnie z wymogami charakteru, potrzebom apostołskim, kulturze, warunkom społecznym i ekonomicznym²⁴⁹. Także o charakterze instytutu świadczy jego kleryckość lub laickość²⁵⁰, oraz dzieła, które są przez dany instytut podejmowane²⁵¹.

Zgodnie z tymi wytycznymi cały rozdział II Konstytucji *O przepisach prawnych Kongregacji Oratorium*, określa jej charakter. *Kongregacja Oratorium jest Stowarzyszeniem Kleryckim na prawach papieskich (kan. 589), Duchownych i Świeckich, którzy według niniejszych Konstytucji prowadzą wspólne życie bez ślubów, związani jedynie więzią wzajemnej miłości, jest Stowarzyszeniem Życia Apostolskiego (Kan. 731§1), osobą prawną (Kan. 114; 741§1) i domem samoistnym (Kan. 613§2)*²⁵². Następne numery omawiają rozumienie Kongregacji Kolegialnej²⁵³, określają zakres obowiązywania Konstytucji²⁵⁴, sposób ich interpretacji²⁵⁵, relacji Kongregacji do prawa powszechnego²⁵⁶, obowiązek posiadania Statutów Partykularnych²⁵⁷, określają zakres władzy rządzenia

²⁴⁵ KO 1989, 12.

²⁴⁶ Por. B. Szewczul, *Troska Kościoła...*, s. 86.

²⁴⁷ PC 2b.

²⁴⁸ Por. tamże; Także, B. Szewczul, *Troska Kościoła...*, s. 86.

²⁴⁹ Por. PC 3a.

²⁵⁰ Por. PC 10b.

²⁵¹ Por. PC 20.

²⁵² KO 1989, 15.

²⁵³ KO 1989, 16.

²⁵⁴ KO 1989, 17.

²⁵⁵ KO 1989, 18.

²⁵⁶ KO 1989, 19; 23.

²⁵⁷ KO 1989, 20.

Prepozyta²⁵⁸ oraz omawiają przywileje duchowe wszystkich członków Kongregacji²⁵⁹.

Sposób życia członków Kongregacji, świadczący o jej charakterze, łączy się jednocześnie w Konstytucjach z ostatnim elementem *patrimonium*, do którego należą zdrowe tradycje instytutu. Przy całej złożoności zagadnienia czym są owe *zdrowe tradycje*²⁶⁰, należy podkreślić trzy elementy, które pozwalają ją uznać za taką, jeśli jest:

1. „*tradycją prawdziwą*”, tj. zawierającą elementy doktrynalne, dyscyplinarne, kultyczne, zwyczaje, rytuały, itp. różne od reguł i konstytucji.
2. „*tradycją instytutu jako takiego*”, tzn. ma charakter powszechny, ogólny, ponadczasowy, a nie tylko lokalny czy tymczasowy, uzależniony jedynie od pewnych okoliczności. Zwykle tradycje powstają w określonym regionie ze szczególnych powodów. Taki jest ich początek. Następnie niektóre z nich stają się celem instytutu, tworzą jego charakter oraz naturę i zaczynają obowiązywać w całym instytucie i tylko takie tradycje mogą być brane pod uwagę przy określaniu *patrimonium* instytutu.
3. „*tradycją, która odnosi się do charakteru instytutu, jego natury, celu, ducha, dzieł apostolskich i praktyk pobożnych*”²⁶¹.

Podsumowując rozważania na temat zdrowych tradycji, można stwierdzić, że, nie jest to sposób postępowania kolokwialnie określany: „zawsze tak było“, lecz chodzi o taki sposób postępowania, który jest przejawem oryginalności danego instytutu, miał uzasadnienie w przeszłości, jest aktualny i czytelny w teraźniejszości, oraz może być z powodzeniem przeżywany w przyszłości w każdej wspólnocie instytutu, niezależnie od jego geograficznego położenia²⁶². Zdrowe tradycje powinny więc odznaczać się takimi cechami jak: odrębność, uniwersalność i ponadczasowość.

²⁵⁸ KO 1989, 21.

²⁵⁹ KO 1989, 22.

²⁶⁰ Omówione przez B. Szewczul, *Troska Kościoła...*, s. 101 – 110.

²⁶¹ Tamże, s. 106 -107.

²⁶² Por. tamże, s. 108.

W Konstytucjach Kongregacji Oratorium znajduje się następujące odniesienie do tradycji instytutu: *Kongregacja chętnie zachowuje tradycje pochodzące od św. Filipa; konieczne wszakże jest, mając na względzie myśl Kościoła, te tradycje dostosowywać i odnawiać; dlatego zostały tutaj podane niektóre przykłady. Pozostałe sprawy należą do Statutów Partykularnych poszczególnych Kongregacji*²⁶³. Do przykładowych tradycji Kongregacji zapisanych w Konstytucjach należą:

- słuchanie Słowa Bożego, wspólna modlitwa usta i myślna²⁶⁴;
- oddawanie się modlitwie i medytacji, za zachętą i przykładem Prepozyta oraz działanie w tym duchu²⁶⁵;
- zachęcanie kapłanów do codziennego sprawowania Eucharystii, a innych do uczestniczenia w niej²⁶⁶;
- częste przystępowanie do Sakramentu pojednania²⁶⁷;
- w czasie i sposobie określonym przez Statuty Partykularne roztrząsanie spraw życia wspólnotowego, odprawianie corocznych rekolekcji²⁶⁸;
- służenie sobie wzajemnymi upomnieniami, nie wyłączając funkcji korektora²⁶⁹;
- fakultatywny zwyczaj rozwiązywania wątpliwości przy stole²⁷⁰;
- szczególne praktykowanie i upowszechnianie nabożeństwa do Matki Bożej²⁷¹;
- zachowywanie posłuszeństwa, choć bez ślubów, wobec Konstytucji, Prepozyta i Kongregacji Generalnej²⁷²;

²⁶³ KO 1989, 83.

²⁶⁴ KO 1989, 84.

²⁶⁵ KO 1989, 85.

²⁶⁶ KO 1989, 86; PO 6,14; Kan. 276§2.

²⁶⁷ KO 1989, 87.

²⁶⁸ KO 1989, 88a,b.

²⁶⁹ KO 1989, 89.

²⁷⁰ KO 1989, 90.

²⁷¹ KO 1989, 91.

²⁷² KO 1989, 93; Kan. 273.

- zakaz przyjmowania jakichkolwiek godności kościelnych²⁷³;
- utrzymanie z własnych funduszy lub na zasadach określonych w Statutach Partykularnych²⁷⁴.

Pozostałe sprawy poszczególne Kongregacje powinny umieścić także w swoich Statutach Partykularnych. Cechą charakterystyczną tych zbiorów jest ich większa elastyczność²⁷⁵, dostosowana do lokalnych zwyczajów wyrastających z różnic kulturowych i odrębnych sposobów życia poszczególnych Kongregacji.

3. 2. Normy fundamentalne w Konstytucjach Kongregacji Oratorium

Kościół organizując życie konsekrowane, uznaje charyzmat, przyjmuje jego składniki, nadaje mu konkretny kształt, kreśli jego fizjonomię, ustala struktury, powierza mu pewną misję, koordynuje działalność poszczególnych osób i całej grupy, a wreszcie wyposaża tę grupę w odpowiednie władze, potrzebne, by mogła przyjmować nowych członków, nimi kierować i rządzić²⁷⁶. Dlatego Prawodawca kościelny postanawia w kan. 587§1 KPK, że Konstytucje poszczególnych instytutów, oprócz tego co nakazuje zachować kan. 578 dotyczący dziedzictwa instytutu, powinny zawierać także normy fundamentalne odnośnie do zarządzania instytutem i dyscypliny członków, włączania członków oraz ich formacji, jak również przedmiotu podejmowanych świętych zobowiązań. Norma ta ma służyć lepszej ochronie własnego powołania oraz identyczności poszczególnych instytutów.

W omawianych Konstytucjach sposób rządzenia Kongregacją Oratorium został umieszczony w rozdziale III. Na jego początku kolejny raz²⁷⁷ znajduje się przypomnienie, że choć Kongregacja ma bardziej opierać się na duchu miłości niż na prawie, to jednak posiada swój porządek prawny²⁷⁸. W ramach tego porządku

²⁷³ KO 1989, 99.

²⁷⁴ KO 1989, 102.

²⁷⁵ Por. A. Chrapkowski, J. Krzywda, *Komentarz ...*, dz. cyt., s. 21.

²⁷⁶ E. Gambari, *Życie zakonne...*, dz. cyt., s. 77.

²⁷⁷ KO 1989, Przedmowa: *Kongregacja Oratorium przez św. Ojca Filipa raczej zwyczajami kształtowana niż wiązana prawami, na początku nie posiadała żadnej specjalnej reguły, która by kierowała działalnością i pobożnością jej członków. KO 1989, 6: Kongregacja Oratorium jest zgromadzeniem (...), którego członkowie kierują się bardziej duchem miłości, niż prawami.*

²⁷⁸ KO 1989, 24.

kodeks fundamentalny postanawia, że *zarząd Kongregacją i jej sprawami należy do Kongregacji Generalnej, Kongregacji Deputatów i Prepozyta, którzy w zakresie swych obowiązków posiadają względem członków władzę rządzenia (Kan. 596)*²⁷⁹. W przywołanym kan. 596²⁸⁰ KPK określone są elementy konstytutywne w strukturze władzy w Instytutach życia konsekrowanego i Stowarzyszeniach życia apostołskiego. Jest to system formalno – prawnych zależności zachodzący w relacji pomiędzy podmiotami władzy a członkami instytutu²⁸¹. W tym systemie sprawowania władzy istnieją w Kongregacji Oratorium dwa podmioty:

- w wymiarze kolegialnym: Kongregacja Generalna i Kongregacja Deputatów, na różnych szczeblach władzy²⁸²;
- w wymiarze indywidualnym: Prepozyt, z jasno określonym zakresem praw i obowiązków²⁸³.

Na mocy kan. 596§2 KPK kościelną władzę rządzenia posiada zarówno Kongregacja Generalna, Kongregacja Deputatów oraz Prepozyt w zakresie ustalonym przez Konstytucję²⁸⁴. Członkowie Kongregacji, choć nie są zobowiązani do tego przez ślub posłuszeństwa, jednak *pielegnują i zachowują posłuszeństwo wobec Konstytucji, Prepozyta i Kongregacji Generalnej (Kan. 273)*²⁸⁵. Można zauważyć, że Konstytucje ustalają dwa porządki hierarchiczne. Pierwszy dotyczy zarządu i jest określony w nr 25:

- Kongregacja Generalna
- Kongregacja Deputatów
- Prepozyt

²⁷⁹ KO 1989, 25.

²⁸⁰ § 1. Przełożeni instytutów oraz kapituły posiadają w odniesieniu do podległych im członków władzę określoną prawem powszechnym i konstytucjami.

§ 2. Natomiast w zakonnych instytutach kleryckich na prawie papieskim posiadają ponadto kościelną władzę rządzenia, w zakresie zarówno zewnętrznym, jak i wewnętrznym.

§ 3. Do władzy, o której w § 1, mają zastosowanie przepisy kan. 131, 133 i 137-144.

²⁸¹ Por. A. Chrapkowski, J. Krzywda, *Komentarz ...*, dz. cyt., s. 29.

²⁸² KO 1989, 16; 18; 20; 26; 28; 29; 37; 40; 41; 89; 100; 101; 102; 128; 130.

²⁸³ Por. A. Chrapkowski, J. Krzywda, *Komentarz ...*, dz. cyt., s. 29. KO 1989, 6; 18; 21; 23,4; 27; 34; 35; 36; 38; 39; 85; 88b; 90; 129;130; 132;134.

²⁸⁴ Por. A. Chrapkowski, J. Krzywda, *Komentarz ...*, dz. cyt., s. 29 - 30.

²⁸⁵ KO 1989, 93.

Natomiast drugi dotyczy zachowania posłuszeństwa, co określa nr 93:

- Konstytucje
- Prepozyt
- Kongregacja Generalna

Wydaje się, że doprecyzowania w sprawie władzy rządzenia domagają się następujące normy Konstytucji:

- nr 96: *Kongregacja wyda postanowienia.*
- nr 103: *We wszystkich tych sprawach (finansowych – D.D) Kongregacja powinna ustalić praktyczne normy, tak, aby zawsze zachowane były sprawiedliwość, miłość i równość wśród współbraci.*
- nr 129: *Kapłan Oratorium jako proboszcz w sprawach, które dotyczą duszpasterstwa, publicznego sprawowania kultu Bożego oraz innych dzieł apostołskich, podlega władzy Biskupa (Kan. 678§1). W spełnianiu swego obowiązku podlega także nadzorowi i trosce Prepozyta i Kongregacji (Kan. 678§2,§3).*
- nr 131: *Proboszcz i wikariusze współpracownicy, jako tacy, wszelkie dochody jakie otrzymują czy to z tytułu beneficjum, czy z pensji przez kogokolwiek wypłacanej, czy z iura stolae, względnie z jakiegokolwiek innego źródła lub tytułu, zatrzymują nie dla siebie, lecz w całości przekazują Kongregacji. Kongregacja, o ile to możliwe zawsze sama zarządza tymi dochodami.*

Jeśli ma dokonać się akt rządzenia, który zgodnie z nr 25 należy do Kongregacji Generalnej, lub Kongregacji Deputatów, lub Prepozyta, powstaje pytanie o jaką chodzi Kongregację: Generalną czy Deputatów? Chyba, żeby przyjąć, że tam gdzie Konstytucje mówią o Kongregacji Generalnej a potem o Kongregacji, to mają na myśli tę pierwszą²⁸⁶. Jednak nie zawsze ta sytuacja się potwierdza, co widać w przytoczonym nr 131. Co prawda, Konstytucje podają regułę interpretacyjną odsyłającą w wątpliwościach do praktycznego wyjaśnienia przez Prepozyta wraz z Deputatami, mając na uwadze normy ogólne zawarte w kan. 17 KPK oraz ducha i tradycję filipińską, przy zastrzeżeniu autentycznej interpretacji

²⁸⁶ Np. KO 1989, 101.

Stolicy Apostolskiej²⁸⁷, to jednak słuszniej byłoby takich wątpliwości nie mnożyć w kodeksie fundamentalnym.

Sposób wyboru Prepozyta i Deputatów, ich rezygnacji i usunięcia z urzędu określają normy zawarte w rozdziale III Konstytucji o *Sposobie rządzenia Kongregacją* w nr 42 – 56 oraz cały rozdział VIII Konstytucji w nr 138 - 151.

W omawianym kan. 587§1 KPK przez dyscyplinę członków instytutu rozumiemy taki sposób życia, który manifestuje się przez metody modlitwy, życie wspólne, liturgię, zachowanie klauzury, realizację apostołatu oraz rodzaj stroju duchownego²⁸⁸. Wymienione wyżej elementy zgodnie z kan. 738§1 KPK, który stwierdza, że *wszyscy członkowie podlegają własnym przełożonym zgodnie z konstytucjami w tym, co dotyczy życia wewnętrznego i dyscypliny stowarzyszenia*, stanowią z jednej strony prawne i moralne zobowiązanie, a z drugiej dają możliwość realizacji celu instytutu²⁸⁹. Wydaje się, że Konstytucje Kongregacji Oratorium poświęcają właściwe proporcje w odniesieniu do wymienionych wyżej elementów dyscypliny swych członków. Oratorium modlitewnemu, które przynależy do natury Kongregacji oraz jest jej pierwszym celem istnienia, Konstytucje poświęcają wiele norm²⁹⁰.

Reguły życia wspólnego mogą obejmować wiele dziedzin życia. Stąd też poszczególne normy znajdują się w różnych miejscach Konstytucji. Podstawową zasadę odnajdujemy w nr 6 Konstytucji: *Kongregacja Oratorium jest zgromadzeniem o charakterze rodzinnym, rezydującym w domu prawnie ustanowionym i zachowującym życie wspólne (Kan. 740), którego członkowie kierują się bardziej duchem miłości, niż prawami. Prepozyt Oratorium, który przewodniczy w duchu służenia, troszczy się najbardziej o ducha miłości. Cechą charakterystyczną dla stylu wspólnego życia ma być dewiza św. Filipa: W RADOŚCI*²⁹¹. Kolejne zasady są zawarte w rozdziale V Konstytucji *O rodzinnym obcowaniu w Kongregacji*. Niektóre z nich zostały przedstawione przy omawianiu

²⁸⁷ KO 1989, 18.

²⁸⁸ Por. B. Szewczul, *Troska Kościoła...*, s. 266.

²⁸⁹ Kan. 670: *Instytut powinien zapewnić swoim członkom wszystko, co zgodnie z postanowieniami konstytucji konieczne jest do osiągnięcia celu, związanego z ich powołaniem.*

²⁹⁰ KO 1989, 1-5; 84; 85; 91; 119.

²⁹¹ Por. KO 1989, 12.

dziedzictwa instytutu²⁹². Należy podkreślić, że w pozostałych kwestiach życia, Konstytucje zostawiają duży margines wolności, nakazując kierowanie się jednak zawsze duchem i zasadami Założyciela: *Co do spraw dotyczących zewnętrznego sposobu bycia Kongregacja wyda postanowienia odpowiednie do współczesnych zwyczajów. To samo dotyczy refektarza i wspólnego stołu, lektora i czytania przy stole. Należy wszakże pamiętać zawsze o duchu i zasadach św. Ojca Filipa jak to opisane w dawnych Instrukcjach*²⁹³. W sposób określony przez Statuty Partykularne, Konstytucje zobowiązują do spotkań współbraci w celu roztrząsania spraw życia wspólnotowego²⁹⁴. Jedną z oryginalnych cech kapłanów Kongregacji Oratorium jest zwyczaj nie przyjmowania żadnych godności kościelnych²⁹⁵. Podobnie nie należy bez zgody Kongregacji Generalnej przyjmować obowiązków, które mogą odciągać od życia wspólnotowego²⁹⁶. Kwestie związane z utrzymaniem, podziału dochodów i zabezpieczeniem opieki na wypadek choroby znajdują się nr 102 – 105. Po śmierci członka Kongregacji Konstytucje polecają poszczególnej wspólnocie ofiarować Mszę św. wraz z modlitwami współbraci²⁹⁷.

Kwestie przeżywania liturgii zostały poruszone przez Konstytucje w związku ze sprawowaniem i uczestniczeniem w Eucharystii²⁹⁸, przystępowaniem do Sakramentu Pojednania²⁹⁹, oraz przez zachętę do starannego, pobożnego i dostojnego sprawowania kultu Bożego³⁰⁰.

Określenie zasad zachowania klauzury Konstytucje zostawiły Statutom Partykularnym, nakazując jednak wyznaczenie pewnej części domu tylko dla samych członków Kongregacji³⁰¹.

Zadaniom apostołskim Kongregacji Oratorium Konstytucje poświęcają osobny VI rozdział. Od stwierdzeń bardzo ogólnych o uczestnictwie Kongregacji w

²⁹² Np. KO 1989, 12; 109; 114; 115; 117.

²⁹³ KO 1989, 96.

²⁹⁴ KO 1989, 88a.

²⁹⁵ KO 1989, 99.

²⁹⁶ KO 1989, 100; 101.

²⁹⁷ KO 1989, 107.

²⁹⁸ KO 1989, 86; 110.

²⁹⁹ KO 1989, 87.

³⁰⁰ KO 1989, 112.

³⁰¹ KO 1989, 106.

posłannictwie Kościoła³⁰², wymienione są szczegółowe zadania. Pierwszym natchnieniem każdej służby ma być przykład wspólnoty pierwszych chrześcijan, do których *cały lud odnosił się życzliwie* (Dz 2,46)³⁰³. Na tej zasadzie ma opierać się duszpasterstwo, sprawowanie liturgii i głoszenie Słowa Bożego³⁰⁴. Na szczególne podkreślenie zasługuje prowadzenie Oratorium³⁰⁵, według określonych zasad³⁰⁶. Wśród dzieł apostoelskich Kongregacji, Konstytucje wymieniają także pracę z młodzieżą w Oratorium, Kolegiach, katechizację w szkołach oraz prowadzenie dzieł opiekuńczych³⁰⁷ oraz prowadzenie parafii z wynikającymi stąd konsekwencjami³⁰⁸. W innym rozdziale Konstytucji znajdujemy również zachętę do używania środków społecznego przekazu w posłannictwie ewangelizacji³⁰⁹.

Jeśli chodzi o strój duchowny, to Konstytucje postanawiają, że *Współbracia mający święcenia, według myśli św. Ojca Filipa, noszą strój kościelny zgodnie z przepisami wydanymi przez Konferencję Biskupów i zwyczajami miejscowymi (Kan. 284); należy to określić w Statutach Partykularnych*³¹⁰.

Zgodnie z kan. 735§1 przyjęcie i formacja w Stowarzyszeniach życia apostoelskiego odbywa się według norm ustalonych przez Prawodawcę w kan. 642 – 645. Konstytucje Kongregacji poświęcają temu zagadnieniu rozdział IV w nr 57 – 74. Błędnie jednak w nr 58 powołano się na kan. 641, który nie dotyczy Stowarzyszeń życia apostoelskiego³¹¹. Dlatego Konstytucje Kongregacji postanawiają, że *Kandydaci, zanim zostaną przyjęci do Kongregacji, za zgodą Deputatów lub stosownie do Statutów Partykularnych, za zgodą Kongregacji Generalnej, przynajmniej przez miesiąc niech przebywają w naszym domu jako goście (...)*³¹². Kandydaci, zgodnie z Konstytucjami powinni spełniać następujące warunki:

³⁰² KO 1989, 108.

³⁰³ KO 1989, 109.

³⁰⁴ KO 1989, 110 - 113.

³⁰⁵ KO 1989, 118; 119.

³⁰⁶ KO 1989, 114; 115.

³⁰⁷ KO 1989, 116.

³⁰⁸ KO 1989, 120 – 123.

³⁰⁹ KO 1989, 98.

³¹⁰ KO 1989, 95.

³¹¹ Por. B. W. Zubert, *Komentarz do Kodeksu...*, dz. cyt. s. 277.

³¹² KO 1989, 60.

- muszą być jakby urodzeni do życia w Kongregacji (*quasi ad Congregationem natos*)³¹³
- posiadają nie mniej niż 18 i nie więcej niż 45 lat życia³¹⁴
- nie mogą być słabego zdrowia³¹⁵
- nie złożyli profesji w jakimkolwiek zakonie³¹⁶.

Rozpoczęcie pierwszej probacji przez kandydatów, która w skutkach równa się nowicjatowi³¹⁷, *jeżeli sprawili dobre wrażenie*, może nastąpić po decyzji podjętej przez Kongregację Generalną, w tajnym głosowaniu i przy absolutnej większości³¹⁸. W procesie formacyjnym probantów należy zwrócić szczególnie uwagę na to, aby *uzdolnić ich do rodzinnego współżycia w Kongregacji i sprawić, aby umieli uczestniczyć w prawdziwie wspólnotcie braterskiej (Kan. 646)*³¹⁹. Szczegóły *ratio formationis* powinny zawierać Statuty Partykularne, odpowiadające duchowi św. Filipa i przepisom prawa powszechnego³²⁰.

Konstytucje podejmują także kwestię kształcenia permanentnego, którego jasnego określenia brakuje w normach dotyczących Stowarzyszeń życia apostołskiego³²¹ i postanawiają, że *dostosowana do czasów odnowa Kongregacji Oratorium zależy przede wszystkim od wykształcenia członków. Dlatego należy podtrzymywać nadal, nawet po ukończeniu studiów, kształcenie członków pod względem religijnym i apostołskim, teoretycznym i praktycznym, zwłaszcza w poznawaniu Pisma św. (Kan. 279)*³²².

Rozdział IV Konstytucji reguluje ponadto takie kwestie jak:

- wydalenie z Kongregacji,³²³
- indult przebywania poza Kongregacją,³²⁴

³¹³ KO 1989, 57.

³¹⁴ KO 1989, 58.

³¹⁵ KO 1989, 58.

³¹⁶ KO 1989, 58.

³¹⁷ KO 1989, 62.

³¹⁸ KO 1989, 61.

³¹⁹ KO 1989, 64.

³²⁰ KO 1989, 65.

³²¹ Por. J. Wroceński, *Komentarz...*, dz. cyt., s. 196.

³²² KO 1989, 65e.

³²³ KO 1989, 75 – 79.

³²⁴ KO 1989, 80.

- indult czasowego lub całkowitego przejścia do innej Kongregacji Oratorium lub do innego Stowarzyszenia życia apostołskiego,³²⁵
- indult odejścia z Kongregacji³²⁶.

Przedmiot podejmowanych świętych zobowiązań w Kongregacji Oratorium jej Konstytucje określają już na samym początku w rozdziale dotyczącym natury Oratorium. Stwierdzono tam, że *Kongregacja Oratorium oparta jest tylko na związku miłości wzajemnej i nieskrępowana żadnymi węzłami ślubów, przysięg, czy podobnego rodzaju przyrzeczeń; spójnie jej stanowi więź miłości*³²⁷. Brak ślubów, czy jakichkolwiek innych więzów stanowi o oryginalności Kongregacji. Jednocześnie wymagany jest jednak od jej członków zamiar *pozostania w niej na zawsze, aż do ostatniej chwili życia.*³²⁸

Właśnie w ten sposób Kongregacja Oratorium św. Filipa Neri jako Stowarzyszenie życia apostołskiego, którego członkowie, bez ślubów zakonnych, realizuje własny cel apostołski, prowadząc życie braterskie we wspólnocie, zgodnie z własnym sposobem życia, dąży do doskonałej miłości przez zachowanie Konstytucji³²⁹ w świetle kan. 578 i 587§1 KPK.

W świetle przedstawionych rozważań nasuwa się wniosek, że w Konstytucjach Kongregacji Oratorium z 1989 r. możemy odnaleźć elementy tworzące dziedzictwo tego Instytutu oraz normy fundamentalne wskazane przez Prawodawcę kościelnego. Pozwala to na zachowanie własnej tożsamości i oryginalności w Kościele. Jednak jak każdemu dziełu ludzkiemu, także tym Konstytucjom nie udało się ominąć niedoskonałości. Trudno czasami w kodeksie fundamentalnym wyraźnie rozróżnić naturę, cel i charakter Instytutu. Przyznania priorytetowego miejsca, wszędzie tam, gdzie jest to konieczne, domaga się także podstawowy cel istnienia Kongregacji, jakim jest Oratorium. Uporządkowania wymaga także rozdział dotyczący rodzinnego obcowania w Kongregacji, gdzie znajduje się nr 98 bardziej pasujący do dzieł apostołskich Kongregacji. Ponadto dopracowania domagają się także normy poświęcone władzy rządzenia, aby nie

³²⁵ KO 1989, 81.

³²⁶ KO 1989, 82.

³²⁷ KO 1989, 9.

³²⁸ KO 1989, 10.

³²⁹ Por. kan. 731§1.

było żadnych wątpliwości, co do kompetencji właściwych organów sprawowania władzy kościelnej. Na koniec poprawienia domaga się nr 58 Konstytucji, gdzie niesłusznie powołano się na kan. 641 KPK.

ZAKOŃCZENIE

Celem niniejszej pracy było ukazanie Konstytucji Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri na tle norm Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. o Instytutach życia konsekrowanego i Stowarzyszeniach życia apostołskiego. Podejmowane kolejno w naszym studium zagadnienia ukazują bogactwo myśli Kościoła na temat życia konsekrowanego.

Odnowa i przystosowanie, do której wzywa Sobór Watykański II zakłada ustawiczny powrót do źródeł wiary oraz do ciągłego poszukiwania inspiracji duchowej ożywiającej instytucje. Stąd każda odnowa musi być chrystocentryczna i jednocześnie głęboko zakorzeniona w eklezjologii. Zadanie to jest ciągle aktualne, ze względu na zmienne warunki życia, w których dane zgromadzenie musi poszukiwać swojej tożsamości, aby wypełnić misję powierzona przez Boga za pośrednictwem swego założyciela.

Analiza kanonów dotyczących Instytutów życia konsekrowanego i Stowarzyszeń życia apostołskiego wskazuje na wiele podobieństw ale również istotne różnice wynikające z odmiennego charakteru Stowarzyszeń. Z woli Prawodawcy kościelnego ta odmienna natura Stowarzyszeń ma być pilnie strzeżona (kan. 732 KPK).

Geneza powstania Kongregacji Oratorium ukazuje jej oryginalny charakter wynikający z niezwykłego charyzmatu św. Filipa Neri. Styl życia, który zapoczątkował wraz z kilku swymi towarzyszami w XVI – wiecznym Rzymie został, na początku jakby wbrew jego woli, utrwalony w dekretach tworzącej się wspólnoty. Z tych luźnych postanowień spisanych i zaakceptowanych przez wszystkich, tworzą się już po śmierci Świętego *Instituta*, które rozniosą Kongregację po całym katolickim świecie. Konstytucje kilkakrotnie dostosowywane do zmieniających się czasów, obecnie podzielone są na 151 numerów.

W Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r. postawione zostały kryteria przy dziele odnowy i przystosowywania konstytucji do obecnie obowiązującego prawa Kościoła. Należy podkreślić, że Konstytucje Kongregacji Oratorium spełniają

warunki określone w Kodeksie Prawa Kanonicznego odnośnie Instytutów życia konsekrowanego i Stowarzyszeń życia Apostolskiego. Istniejące niedoskonałości często posiadają charakter redakcyjny. Można mieć nadzieję, że inne poruszone w pracy kwestie, dotyczące właściwego podkreślenia celu, charakteru i dzieł apostołskich Kongregacji zostaną zauważone przy najbliższych pracach związanych z ponownym dostosowaniem Konstytucji do nowych warunków zaistniałych w świecie i Kościele po 1989 r.

Niewątpliwą trudnością przy pisaniu pracy był niewielki zasób literatury przedmiotu w języku polskim. Ze zrozumiałych powodów dyskusje i ich zapis nad procesem tworzenia Konstytucji powstał w języku włoskim.

Reasumując można żywić nadzieję że praca ta, traktująca o Konstytucjach Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri na tle norm kodeksowych stanie się skromnym przyczynkiem do kontynuowania dyskusji w Kongregacjach Oratorium nad kierunkiem zmian w kodeksie fundamentalnym podczas najbliższego Kongresu Konfederacji Oratorium w Rzymie w 2012 r. pod hasłem: *Cztirechsetna rocznica zatwierdzenia Konstytucji Kongregacji Oratorium. Historia, aktualność, perspektywy apostolatu oratoryjnego*³³⁰.

³³⁰ *Konfederacja Oratorium św. Filipa Neri, Deputacja Permanentna, Międzynarodowy Dom Pawła VI, Rzym, 3- 5 września 2007 roku, w: Oratoriana 59 (2007), s. 14.*